

- september 2018
- jaargang 26 - nummer 69
- losse nummers € 5,50

Kroniek

Kasteleins tegenover de kerk in Erica (deel 3)

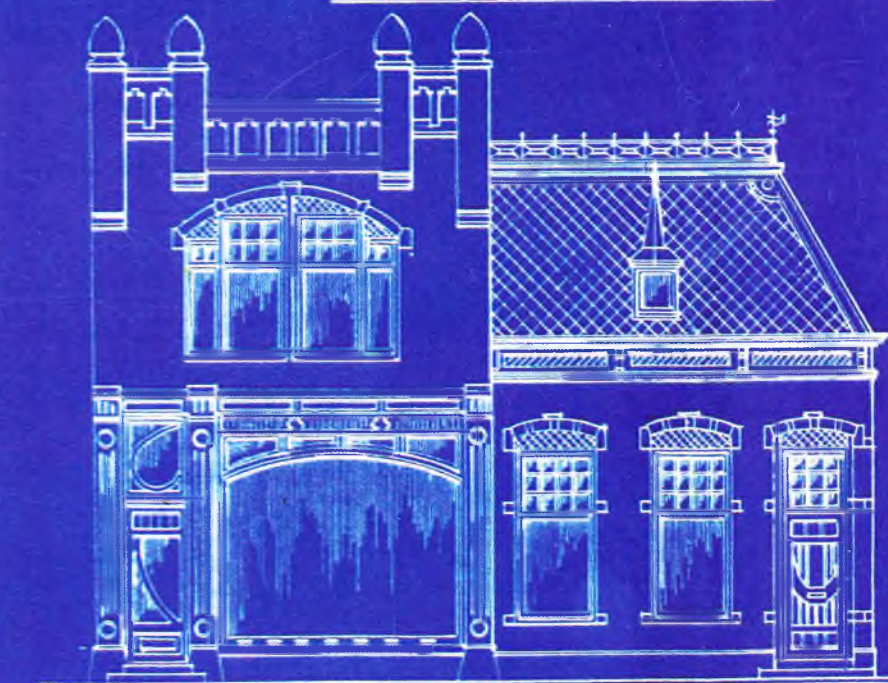
100 Jaar geleden

Perikelen rond de Josephkerk in Barger Compas

Het geslacht Brongers

Het geslacht Jakobs

VOORGEVEL

Hoofdstraat 32

(destijds),

anno 2018: 106/108

Op 10 maart 1908 kreeg Israël Jakobs Jszn. (manufacturier) uit Zuidsleen vergunning voor de bouw van een winkelbehuizing op de percelen Emmen, sectie C4880 en C4039.

Het betreft het pand Hoofdstraat 32 (destijds), anno 2018: 106/108. Op het omslag voorzijde is de bouwtekening van de voorgevel te zien (Gemeentearchief Emmen).

In dit pand opende zijn zoon Jakob Nachem Jakobs Magazijn De Noord-Ooster. Jakobs verkocht in 1936 het pand aan de familie Oosting.

Zijn zusters, Margien Jakobs en Mathilda Hillegonda Jakobs, woonden naast Magazijn De Noord-Ooster een huis/annexwinkel in modeartikelen: 'Gezusters Jakobs'.

Lees verder over het geslacht Jakobs op bladzijde 23 en verder.

Boven: Magazijn De Noord-Ooster (Collectie: Sis Hoek-Beugeling)

Onder: de situatie anno 2018 (Foto: Ina Meilink)

Redactie	Hoofdstraat 32 (destijds), anno 2018 (106/108)	ii
Piet Naber	Redactioneel	1
Artikelen		
Henk Sijbom	Kasteleins tegenover de kerk in Erica (deel 3)	4
Redactie	1933: Andries Beijert en Grietje Kolnes Wiltschut 50 jaar getrouwd	10
Piet Naber	100 Jaar geleden	11
Gerard Steenhuis	Perikelen rond de Josephkerk in Barger Compas	15
Bob Brongers	Het geslacht Brongers	18
Gerben Dijkstra	Het geslacht Jakobs	23
Bijdrage	Presentatie boek Zwartemeer, grensdorp in de Tweede Wereldoorlog	22
Bestuur		
Henk Jeurink	Verenigingsnieuws	2
Ton Reuvekamp	Een website voor onze vereniging	3

Bestuur

Peter Kraan, voorzitter, De Hietbrink 46, 7824 XT Emmen, 0591-685530, P.Kraan@emmen.nl.
Henk Jeurink, secretaris, Laan van het Kwekebos 229, 7823 KE Emmen, 0591-626728, henk.jeurink@ziggo.nl.
Ton Reuvekamp, penningmeester, Achter de Smidse 1, 7812 AR Emmen, 0591-633858, ton.reuvekamp@home.nl.
Minno Nicolai, Houtweg 180, 7823 PK Emmen, 06-25555188.
Gré Tiben-Tolner, Hoofdkanaal o.z. 13, 7881 VR Emmer-Compascuum, 0591-351805, gretiben@hotmail.com.
Albert Oost, Amsterdamseveldlaan 1, 7887 VD Erica, 0591-301495, aoost@kpnplanet.nl.
Geert Schuttrups, Parklaan 7, 7822 EA Emmen, 06-55122978, parklaan7@home.nl.
Binnen het bestuur wordt nagedacht over een nieuwe taakverdeling. In de volgende Kroniek komen we hier op terug.

Redactie

Piet Naber, redactiesecretariaat, Sierduif 32, 7827 NJ Emmen, 0591-633942.
Gelieve kopij te zenden aan:
p/a P. Naber, redactiesecretariaat, Sierduif 32, 7827 NJ Emmen: p.a.naber@home.nl.

Lid worden van de

Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe?

Het lidmaatschap bedraagt € 18,00 en voor huisgenoten € 5,00 extra. Geef uw naam, adres, postcode en woonplaats en telefoonnummer per post of per e-mail op bij: H. Jeurink, secretaris, Laan van het Kwekebos 229, 7823 KE Emmen, 0591-626728, henk.jeurink@ziggo.nl.

Het lidmaatschap wordt automatisch verlengd, tenzij het lidmaatschap voor 1 december van het lopende verenigingsjaar schriftelijk wordt opgezegd bij de secretaris.

In verband met kostenbeheersing verwachten we van de leden dat zij hun contributie voor of in de eerste twee maanden van het nieuwe verenigingsjaar onder vermelding van het contributiejaar overmaken op rekeningnummer NL78 RABO 0104 4688 15 van de Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe. Bij ruim 400 leden wordt de contributie in de maand februari van het lopende verenigingsjaar per incasso van hun rekening afgeschreven.

Bankrelatie

Rekeningnummer NL78 RABO 0104 4688 15, Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe, Achter de Smidse 1, 7812 AR Emmen.

Redactioneel

Eerst een kleine correctie: in de vorige *Kroniek* stond op pagina 24 in het artikel over de oude begraafplaats dat een el gelijk is aan 69,4 cm. Herman Posthumus merkte op dat dit in 1828 niet meer het geval is. Een el is dan hetzelfde als één meter. In dit nummer vervolgen we na een onderbreking het verhaal over de 'Kasteleins tegenover de kerk in Erica'. De vorige aflevering eindigde met Johan Willem Hofhuis die het hotel in 1901 kocht. Met deze persoon als eigenaar gaan we nu in aflevering 3 verder.

In de rubriek '100 jaar geleden' krantenberichten uit de *Emmer Courant* van juli t/m september 1918. In deze periode verschijnen de eerste berichten over de Spaanse griep. Er komen al gevallen voor in onze gemeente, maar dan heeft de ziekte nog een tamelijk onschuldig karakter. Wel wordt melding gemaakt van overleden militairen in kazernes. Een aantal maanden later zal het ernstiger worden.

In de vorige *Kroniek* stond een artikel van Gerben Dijkstra over 'Het Jeudenveentien', een stuk grond tussen Westenesch en Noordbargo. Daarin werden de gebroeders Jakobs genoemd. Aansluitend daarop heeft hij nu een artikel geschreven over het joodse geslacht Jakobs in Noordbargo.

Ook in dit nummer weer een bijdrage van Gerard Steenhuis: 'Perikelen rond de Josephkerk in Barger Compas'. Het betreft een financiële kwestie, waar maar weinig inwoners van het dorp weet van hebben.

In het vorige nummer werd een foto geplaatst van het echtpaar Klaas Brongers en Jantje Schoonbeek. Daarop hebben we een uitgebreide reactie gekregen van hun achterkleinzoon.

Verder een bespreking van het boek *Zwartemeer, grensdorp in de Tweede Wereldoorlog*, geschreven door ons medelid Herman Lübbers. Het boek zal op 17 november in Zwartemeer (zie ook de mededelingen) worden gepresenteerd.

Verder verwijs ik u naar de mededelingen, waaronder iets over de nieuwe website van onze vereniging.

Verenigingsnieuws

2 juni 2018

Op zaterdag 2 juni 2018 hadden ruim zestig oud-leerlingen en andere belangstellenden de weg naar de voormalige monumentale school aan de Boslaan gevonden. Tinus Wilms en Klaas Elling hielden uitstekende verhalen over het landbouwonderwijs. Op sommige momenten kreeg de bijeenkomst in de oude Rijks Landbouw Winterschool het karakter van een geanimeerde reünie.

Weekend van 8 en 9 september 2018

Tijdens het weekeinde van 8 en 9 september a.s. is er in de gemeente Emmen veel te doen. De stichting Erfgoednetwerk Emmen en de HV Zuidoost-Drenthe hebben met enthousiaste erfgoedorganisaties uit onze gemeente besloten uitwerking te geven aan de Open Monumentendagen en de Uitmarkt in 2018. In bijgevoegd programma in de enveloppe van de *Kroniek* vindt u allerlei wetenswaardigheden over deze gebeurtenissen. De Uitmarkt vindt plaats op 8 september in het Rensenspark (voormalige dierentuin) aan de Hoofdstraat in Emmen. De activiteiten in het kader van de Open Monumentendagen worden op verschillende plaatsen gehouden. Het thema in 2018 is *In Europa*. De uitwerking van dat thema hopen we vooral te bereiken bij het voormalige grenskantoor in Zwartemeer. Dat weekend worden door de Stichting Cultureel Historisch Zwartemeer allerlei activiteiten ontwikkeld om de betekenis en de geschiedenis van de oude grenskantoor te laten herleven. De activiteiten worden geopend op vrijdag 7 september door een lid van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Emmen. Voor liefhebbers van cultureel erfgoed is dat weekend veel te beleven. Emmen mag best weten dat ons erfgoed ook de moeite van een bezoek waard is.

Zaterdag 22 september 2018

Herman Lübbers van de Stichting Cultureel Historisch Zwartemeer is bezig met het schrijven van het boek Zwartemeer, een grensdorp in de Tweede Wereldoorlog (zie ook apart artikel in deze *Kroniek*). In het kader van deze uitgave is hij ook bezig met een fietstocht langs plekken waar tijdens die periode tot de verbeelding sprekende gebeurtenissen hebben plaatsgevonden. Hij doet dat voor geïnteresseerde liefhebbers van de historie, maar ook de jeugd van Zwartemeer wordt niet vergeten. Op deze zaterdag worden de geïnteresseerde liefhebbers van de historie vanaf 13.00 uur uitgenodigd bij café 'De Nachdwacht', Eemslandweg 88, 7894 AD in Zwartemeer. Vanaf 13.15 uur gaat de fietstocht van start. We blijven in de omgeving van dit grensdorp. Ook nieuwe fietspaden zijn in de route opgenomen. Tijdens de tocht worden we bijgepraat door leden van de stichting. Aan de fietstocht zijn geen kosten verbonden. Het enige wat we van u vragen is dat u zich opgeeft tot zaterdagmiddag 22 september 12.00 uur bij Herman Lübbers (tel. 0591-315529 / H.Lbbers@kpnplanet.nl).

Zaterdag 24 november 2018

Om 14.00 uur begint in de Openbare Bibliotheek aan het Noorderplein in Emmen een bijzonder Historisch Café. Deze keer staat de geschiedenis van het bibliotheekwezen in de gemeente Emmen centraal. Daarvoor hebben we bekende oud-medewerkers bereid gevonden hun ervaringen met ons te delen. Ook worden we bijgepraat over toekomstige ontwikkelingen door de huidige directeur Marchien Brons. De historische vereniging is eveneens geïnteresseerd in plannen die de bieb voor de toekomst van het erfgoed in petto heeft. Het belooft een mooie bijeenkomst te worden op deze herfstmiddag in 2018. Voor meer informatie graag de regionale en plaatselijke media in de gaten houden.

Algemeen

De *Kroniek* komt in 2018 uit in de week van 29 augustus (twee weken vroeger i.v.m. programmaboekje Open Monumentendagen) en 12 december 2018.

door Ton Reuvekamp

Een website voor onze vereniging

Na wat strubbelingen is het nu gelukt een eigen website in de lucht te brengen. De website geeft informatie over de doelstellingen en de activiteiten van onze vereniging. U vindt de website op www.hvzod.org (afbeelding linksonder).

Een drietal menuonderdelen (Fotogalerij, Kronieken en Activiteiten) is ook via de tegels beschikbaar. In de fotogalerij (afbeelding rechtsonder) vindt u een groot aantal ansichtkaarten uit het begin van de vorige eeuw. Wanneer u een foto aanklikt, wordt deze vergroot weergegeven. U kunt dan met de pijltjes door de foto's heen bladeren. Leden kunnen deze afbeeldingen in hoge resolutie opvragen via het contactformulier. Onder het menuonderdeel Kronieken vindt u de Kronieken van de jaren 1992 t/m 2015. Elk jaar zal een nieuwe jaargang worden toegevoegd, met dien verstande dat de laatste twee jaargangen niet worden getoond. Voor leden is het mogelijk digitale versies van de artikelen op te vragen via het contactformulier. We werken nog aan een volledige inhoudsopgave van alle jaargangen.

Emmen

De Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe heeft gemeenten en gemeenschappen op de kaart van de provincie Drenthe.
De website is gratis te gebruiken en kan worden gebruikt voor het downloaden van de foto's en de artikelen. Het is ook mogelijk om de website te gebruiken voor het downloaden van de foto's en de artikelen.

Kasteleins tegenover de kerk in Erica (deel 3)

In de *Kroniek* van december en maart zijn we begonnen met de eerste twee delen van de geschiedenis van hotel Brinker/Hofhuis, dat vroeger tegenover de r.k.-kerk in Erica stond. We nemen de draad weer op met het derde deel.

Omdat het regelen van een veenderij in Erica vanuit Amsterdam toch wel lastig was, verbleef Hofhuis met regelmaat voor langere tijd in Erica. Zijn ongetrouwde, en niet onbemiddelde, tante (Catharina Otten) woonde in een huis van hem en aannemelijk is dat hij dan bij haar verbleef. In augustus 1892 kwam de rest van het gezin uit Amsterdam, inclusief pleegzoon, naar Erica. Hiervoor had het gezin nog enige tijd in Coevorden gewoond. Ze betrokken een boerderij/winkel naast de katholieke kerk (de grond die aanvankelijk van zijn vader was). Begin 1893 liep er bij de rechtbank in Assen een zaak tegen hem met betrekking tot belastingontduiking. De aanklacht was dat hij personele belasting zou hebben verzwegen. Hij had één dienstbode, maar voor haar behoefde hij volgens de wet geen belasting te betalen, omdat hij vier minderjarige

kinderen had. Volgens een commies van de belasting had hij nog ander huishoudelijk personeel in dienst. Knechten en bedienden vielen in de hoogste tariefgroep van de personele belasting. Op de zitting verklaarde Hofhuis dat betreffende persoon geen dienstknecht was, maar een arbeider die een enkele keer huiswerk verrichtte als schoenpoetsen en messenslijpen. Hij had geen vast weekloon, maar werd per dag betaald. Michaël Oldenhuis Gratema, advocaat, zei in zijn pleidooi dat het opmaken van het proces-verbaal een Judashandeling was. Hofhuis was een royaal en eerlijk man en zou op deze wijze niet belasting willen ontduiken. Ondanks dit pleidooi werd Hofhuis veroordeeld tot een boete van f. 201,25 (een hoofdonderwijzer in Erica verdiende f. 700,-- per jaar).

In december 1894 staat er een advertentie in de krant waarin J.W. Hofhuis een aantal veenputten te koop aanbiedt. Boekjes zijn te verkrijgen bij Hofhuis, Töller en Schroote.

Hij verkoopt veenputten, maar koopt daarentegen ook diverse stukken veen aan. Deze aankopen gebeurden veelal met geleend geld, want Hofhuis was niet bang om wat geld te lenen. Zo leende hij aanzienlijke bedragen van onder andere: de Noordelijke Hypotheekbank te Zorgvliet, Johannes Feldbrugge te Oude Pekela, Nederlandsche Hypotheekbank te Veendam, NV G.J. Krol en Co. Kunstmesthandel in Zwolle, Gerhard Benus in Coevorden en de bankvereniging Schortinghuis en Stikker te Winschoten.

Barger-Westerveen.
Donderdag 20 Dec. a.s.,
voorm. 10 uur, zullen, bij J. VAN DALEN te Nieuw-Amsterdam, ten verzoeken van den Heer J. W. HOFHUIS te Erica, tegen voldoende borgstelling, publiek worden geveild:
Putten Veen ter vergraving
op de Plaatsen nos. 78, 79, 80, 81, 81, 85, 86 en 103 in het Barger-Westerveen, gem. Emmen.
Boekjes te bekomen bij de Heeren HOFHUIS, SCHROOTE en TÖLLER.
Aanwijzen doen de Heeren HOFHUIS en E. POELMAN.
Notaris: H. J. OOSTING.

Provinciale
Drentsche
en Asser
Courant
(PDAC),
10-12-1894

De ondergeteekende J. W. Hofhuis vervener te Erica gemeente Emmen, verklaart, op 27 augustus 1894 uit handen van de dienaar van politie Jacob Dijkstra te Erica te hebben ontvangen de acte van vergunning, hem betreffende, tot het gebruik van den vervoerbaren stoomketel N° 36, de acte van vergunning dd. 18 augustus 1894
Erica, den 27 augustus 1894
J. W. Hofhuis

De ondergeteekende J. W. Hofhuis, vervener te Erica, gemeente Emmen, verklaart, op 27 augustus 1894 uit handen van de dienaar van politie Jacob Dijkstra te Erica te hebben ontvangen de acte van vergunning, hem betreffende, tot het gebruik van den vervoerbaren stoomketel N° 36, de acte van vergunning dd. 18 augustus 1894.
Erica, den 27 augustus 1894.
J. W. Hofhuis

Op 24 augustus 1894 krijgt de gemeente Emmen van het Provinciaal Bestuur van Drenthe een acte van vergunning met de daarbij behorende lijst van aantekeningen voor het gebruik van den vervoerbaren stoomketel N° 36 van J. W. Hofhuis te Erica met het verzoek die stukken aan den belanghebbende te doen uitreiken onder kennisgeving dat de gebruikers van vervoerbare stoomtoestellen zorg moeten dragen dat zij die met het besturen er van belast zijn, deze stukken, op aanvraag van de met het toezicht belaste ambtenaar onmiddellijk kunnen vertoonen.

De betreffende formulieren werden door een politiebeambte aan Hofhuis verstrekt, waarop hij schriftelijk rapport uitbracht aan de gemeente. Bovenstaande ketel werd gebruikt voor het machinaal verwerken van veen.

In november 1896 trof het noodlot de familie, want hun boerderij/winkel brandde tot de grond toe af.

Brand.

De nette boerenhofstede van den heer W. Hofhuis, te Erica (Dr.) is door onbekende oorzaak een prooi der vlammen geworden, benevens de geheele inboedel. De heer Hofhuis was juist afwezig. Alles was verzekerd.

Berichtje over de brand in de Amsterdammer van 22-11-1896.

Hieronder de tekst van het brandweerrapport:
Brigade

Nieuw-Amsterdam

N° 156 Afschrift

Proces verbaal wegens plaats

gehad hebbende brand te

Erica gemeente Emmen

Heden den 15e November 1896, kwam mij Jacob Prijs, brigadier bij bovengemelde brigade, door

gerucht te kennis, dat er te Erica, gemeente Emmen, een brand had plaats gehad.

Ten dezen onderzoek doende is door mij gehoord Johann Wilhelm Hofhuis, oud 45 jaar, vervener eigenaar en voorheen bewoner van het verbrande perceel die verklaart:

Vrijdagmiddag ongeveer 12 1/4 uur (13 November jl.) liep ik in het veen en vernam door het luiden der klok, dat er een brand plaats had. Spoedig begaf ik mij derwaarts, waarop mij onderweg werd medegedeeld, dat mijn woning in lichte laaie stond. Hierop is door mij met behulp van enige personen nog eenig meubilair en winkelgoederen gered alsmede mijn bureau administratie. Hoe de brand is ontstaan is mij een raadsel; boven op een der slaapvertrekken waar nimmer gestookt of vuur wordt gebracht, is de brand door een schippersvrouw het eerst ontdekt, althans zo is mij medegedeeld.

Het huis heb ik verzekerd voor een bedrag van f. 5000,--, in de Overijsselsche Onderlinge Brandwaarborg Maatschappij, gevestigd te Zwolle. Het meubilair voor een bedrag van f. 8000,--, in de Amsterdamsche Assurantie Maatschappij de Jong en Co. De winkelgoederen en kruidenierswaren heb ik niet verzekerd en hiervan is het grootste gedeelte verbrand, mede is alles verbrand van mijn Gouvernante en de dienstmeid, die niets verzekerd hebben. De schade bereken ik minstens op f. 13000,--.
Gehoord Theresia Susanna Helena Kern oud 47 jaar, huisvrouw van Hofhuis voornoemd, die verklaart: Vrijdag 13 november jl., 's middags omstreeks 12 uur terwijl ik in de winkel stond, kwam een schippersvrouw mij roepen, zeggende, dat er bij ons brand op een der bovenkamers was uitgebroken. De meid wilde hierop met een em-

mer water naar boven gaan, doch kon zoover al niet meer, om reden alles in lichte laaie stond. Wij hebben toen met behulp van eenige personen uit de beneden vertrekken wat gered, doch de kleeding van mij, van mijne kinderen, die van de Gouvernante en de meid waren boven en zijn allen verbrand. Waar en hoe den brand is ontstaan weet ik niet, daar wij boven nooit met vuur komen, en even te voren, ongeveer 8 a 10 minuten, was ik met mijn dochtertje en de meid nog boven geweest, zonder brand te bemerken of wel dat wij iets konden ruiken.

Gehoord Catharina Gerards [dochter van J.P. Geraets en H.G. Wittendorp - red.], oud 23 jaar, dienstbode en Maria Priem, oud 18 jaar, Gouvernante, die verklaren, omtrent het ontstaan der brand, evenals Hofhuis zijne huisvrouw, en zeggen dat alles wat zij bezaten is verbrand, wat zij niet verzekerd hadden.

Verder is mij Brigadier gebleken, dat het huis van Hofhuis tot de grond is afgebrand, terwijl de daar-aan grenzende schuur met het daarin bevindende hooi, is gespaard gebleven.

Aan kwaadwilligheid of schuld der bewoners valt niet te denken, staande dezen allen gunstig bekend. Waarvan acte

Gesloten te Nieuw-Amsterdam 15 November 1896

Ondanks deze tegenslag gaat Hofhuis met zijn bedrijf verder. Als aannemer probeert hij het ook, want in juni 1898 is er een openbare inschrijving van het waterschap Barger-Oosterveen voor het graven van ca. 300 meter hoofdwijk ter verlenging van Hoofdwijk I in gemeld waterschap. Hij is echter op een na laagste inschrijver dus wordt het werk hem niet gegund. Een jaar later is er weer een

inschrijving en weer was hij op een na de laagste inschrijver. Het werk werd echter niet gegund *daar ook de laagste inschrijving belangrijk boven de begroting was.*

Op 28 november 1900 komt er bij de gemeente Emmen een bericht binnen van het provinciaal bestuur van Drenthe dat de stoomketel N° 36 van J.W. Hofhuis buiten dienst is gesteld. Dit naar aanleiding van een onderzoek van het stoomwezen. In maart 1901 koopt hij het hotel dat van zijn zwager was geweest. Nu is hij vervener, landbouwer, winkelier, café en logementhouder. Waarschijnlijk drijft hij het hotel op de reeds afgegeven vergunning van zijn zwager. Op 8 februari wordt hem een vergunning verleend voor het schenken van sterke drank in het klein. De vergunning geldt echter niet voor het gehele hotel. Het betreft de westelijke woonkamer, de zuidelijke gelagkamer en de oostelijke woonkamer. Hofhuis voorziet het hotel van een acetyleen gasinstallatie (de installatie moest met carbid gevuld worden). Dit houdt in dat de lampen centraal via een leidingsysteem worden voorzien van gas. Ook wordt het hotel uitgebreid met een bakkerij (wellicht om zijn oude beroep deels uit te oefenen).

Klaarblijkelijk werden alle werkzaamheden hem te veel, want in 1904 is het hotel te huur of te koop. Er melden zich geen kopers of huurders, dus zit er niets anders op dan op dezelfde voet door te gaan. Na het overlijden van zijn zwager (B.H. Brinker) koopt Jan Vos (Broers Zn.) als gemachtigde soms grond voor hem. Op 24 januari 1905 koopt hij aan de Hoogeveense Vaart samen met Broer Vos (vervener uit Nieuw-Amsterdam) een huisplaats nabij de Heemskerksluis. Een week later koopt Jan Vos als gemachtigde van Hofhuis nog een huisplaats aan de Hoogeveense vaart.

Zijn boerenbedrijf doet het niet slecht, want op 18 augustus 1905 wint hij nog een prijs met aangeboden graan op een landbouwtentoonstelling in Emmen. De appelbomen bloeien ook op een speciale manier bij hem. Ook heeft hij blijkbaar goede paarden, althans een er van doet mee aan Rijksherfstkeuring van dekhengsten in de provincie Drenthe. Zijn hengst 'Olaf' wordt echter afgekeurd. Als caféhouder krijgt hij natuurlijk met allerlei personen te maken welke zijn zaak bezoeken. Hierbij zijn uiteraard ook lastige klanten en als uitbater is

Te koop aangeboden.

of te huur: Een **Hotel**, met Vergunning en Bakkerij, voor eenige jaren nieuw gebouwd, tegenover de R.-K. Kerk te Erica. Aanvaarding 1 Mei 1904.
Br. fr., onder no. 473, bureau dezes.

Advertentie in het Nieuwsblad van het Noorden van 27-01-1904

*Boven: Krantenbericht over de speciaal
bloeiende appelbomen
(PDAC, 31-07-1905)*

*Onder: Daaronder een bericht over het
gebruik van sterke drank
(PDAC, 31-10-1906)*

het dan wel zaak de problemen goed op te lossen. Bij besluit van Burgemeester en Wethouder werd op 11 december 1906 besloten dat de vergunning voor het schenken van sterke drank in het vervolg niet meer zal gelden voor de oostelijke woonkamer. Dit gebeurde op verzoek van Hofhuis. Het zou kunnen zijn dat er wettelijke aanpassingen nodig waren waar hij het geld niet voor (over) had. De aan- en verkopen van veen gingen ook gewoon door en op zeker moment had hij een van de grootste bedrijven op Erica. Bijna alle grond tussen Hertenbaan, Hoogeveense vaart/Ensingswijk, Kommerweg en Strengdijk waren in zijn eigendom (hierop stonden ook nog enkele woningen). Ook had hij grond bij de eerste Boerwijk en aan de Veenschapswijk. In februari 1907 vond er een ontploffing plaats in het hotel. Bij het vullen van de installatie met carbid ging het mis. In 1907 wordt er in Coevorden een strokartonfabriek opgericht. J.W. Hofhuis is hier ook aandeelhouder in. Echter op 13 maart 1907 staat er in het nieuwsblad van het Noorden dat J.W. Hofhuis 65 ha grond aaneengesloten te koop aanbiedt, waarvan 30 ha reeds is aangemaakt, half gras en bouwland. De grond is gelegen aan de Hoogeveense vaart en de Dedemsvaartsche Stoomtram; alles met kanalen doorsneden. Deze aankondiging geeft te denken want 65 ha was een zeer groot gedeelte van het bedrijf. Wellicht dat de bedragen tussen inkomsten en uitgaven niet helemaal in balans waren. Waarschijnlijk heeft de verkoping niet plaats gevonden, althans dat blijkt niet uit notariële akten. Dat de huizen welke in zijn bezit waren niet altijd even

*Bericht over de ontploffing in de
Nieuwe Tilburgse Courant van 08-02-
1907*

Erica, 28 Juli. Bij den heer Hofhuis alhier doet zich het vreemde verschijnsel voor, dat zich aan een appelboom de vrucht in vierderlei stadium vertoont; wij zagen aan een boom knoppen en bloemen, juist uitgebloeide bloemen, appels ter grootte van een gulden en volwassen appels. Dit verschijnsel doet zich aan verschillende boomen voor. De eigenaar deelde ons mede, dat de boomen zeer laat in het voorjaar zijn verplant en viermaal gedurende dezen zomer zijn begoten met opgeloste kunstmeststoffen. Genoemde heer liet ons voorts zien haver, meer dan 2 M. lang; de gemiddelde lengte van de haver was evenwel 1.85 à 1.90 M. Bezoekers der tentoonstelling te Emmen kunnen in de komende maand de schooven bezichtigen.

In den avond van 15 Sept. was Henderikus N. in de herberg van Hofhuis te Erica, alsmede nog eenige andere bezoekers, o.a. Wilhelmus Jacobus Vreelink en diens oom. Henderikus kwam met Vreelink overeen om een partij biljart te spelen. V., die zijn positieven niet al te best meer bij mekaar had door het gebruik van te veel sterken drank, verloor daardoor de partij. Dit scheen hem niet aan te staan, althans hij maakte tegen V. ruzie, met het gevolg, dat de laatste van hem een messteek kreeg. De gebroeders Schepers waren ook in die herberg. Ze zagen de mishandeling niet, doch na afloop daarvan kwam N. hen mededeelen, dat hij Vreelink een „por” gegeven had. Eén van hen had bij N. een mes gezien.
Eisch tegen N. 6 maanden gev.straf.

goed waren blijkt uit een vergadering van B&W van 27 augustus 1907, waarin werd besloten een aantal woningen onbewoonbaar te verklaren, waaronder de woning van Jac. Hoogland te Erica, in eigendom van J.H. Hofhuis. Dat de zaken minder goed gaan blijkt uit een advertentie van 14 februari 1908. Hierin wordt een boel-dag op verzoek van Hofhuis aangekondigd wegens gedeeltelijk opheffen van de boerderij. Ondanks de problemen met zijn boerenbedrijf en de veenderijen gingen de werkzaamheden in het café/hotel gewoon door. Hoewel het economisch een slechte tijd was werden er toch nog wel feestavon-

Een ontploffing.

Te Erica heeft in het hotel Hofhuis, dat met acetylene-gas wordt verlicht, een ontploffing plaats gehad. De eigenaar en zijn zoon, die juist bezig waren den carbidhouder te vullen, werden deerlijk aan hoofd en handen gewond.

Hiernaast een van de weinige foto's welke van het pand Hofhuis gemaakt zijn. Personen op de foto zijn niet bekend. Het betreft hier waarschijnlijk een paar familieleden en personeel van logement en boerderij.

De Boeldag,
ten verzoeken van den Heer J. W. HOFHUIS te Erica, wordt **UITGESTELD** tot
Donderdag 27 Febr.,
tegevolge gedeeltelijke opheffing der Boerderij;
alsdan zullen op **27 Februari 1908** worden
verkocht:

5 Paarden,
 waaronder 2 vijfjarige
zwarte Merries, een
driejarige Goudvos,
Rulo, met vier witte
sokken, een zwarte Estermierle met twee witte
sokken, en zesjarige bruine Rulo,

4 Koeien,
Ploegen, Eggen, Wipkarren, zoo goed als nieuwe
Breack, Utrechtsche Wagen, Tilbury, Kanaalster-
wagen, Praedentuijen, waaronder een prachtig
spant'ig, en verdere **Boerengereedschap-
pen**, negereer 25000 K.G. best Klaverhooi en
2500 K.G. Haverstroo.
Posten tot en met f 3.— à contant; overigen
betaling 1 Mei 1908, onder soliede borgstelling.
HEERMA VAN VOSS,
Notaris.

Aankondi-
ging van
de boeldag
(PDAC,
14-02-1908)

In den avond van 26 Januari j.l. werd er ten huize van den kastelein Hofhuis te Erica feest gevierd door de vereeniging „Erica's Belang". Verscheiden personen waren aanwezig, waarna ook de bekl. Willem L., die een flinke borrel op had, binnenkwam. Het duurde dan ook al niet lang of deze begon ruzie te zoeken, welke tengevolge had, dat Geertje Proost, die op dat oogenblik bediende, door hem met het mes werd betrokken, hetgeen nog al ernstig aankwam.

Aan de herhaalde aanmaning van Hofhuis om zijn café te verlaten, wilde L. niet voldoen.

Voor deze feiten staat hij heden terecht; hij is echter niet verschenen.

Eisch: 6 maanden gev.straf.

Feestavond

den gehouden. Dat de feestavonden niet altijd even feestelijk waren, blijkt uit het krantenbericht dat op deze bladzijde linksonder is afgebeeld.

Alle gedane verkopen ten spijt kon hij het financieel niet bolwerken en werd zijn bedrijf in november 1908 in opdracht van de 'Neederlandsche Hypotheekbank', gevestigd te Veendam, te koop aangeboden. Uit de advertentie blijkt dat hij wel een zeer groot bedrijf had. In de advertentie staan alleen de onroerende goederen vermeld.

Naar alle waarschijnlijkheid was het hotel toen al gesloten, want op een aantekening van de verleende vergunning staat het volgende:

Belangrijke Verkoop
ONROEREND GOED,
Erica en Barger-Westerveen.
In de maand **November 1908**,
zullen publiek worden verkocht, op
nader te bepalen tijd en plaats.
Een gunstig gelegen
HOTEL-CAFÉ
met Schuren, Stalling en grooten Tuin
te Erica.
Een **Winkelhuis** met achtergelegen
boerderij, eveneens te Erica.
Voorts: verschillende perceelen **Dal-
grond**, als: Bouw-, Groen- en Wei-
land met daarop staande Woningen
meerdere perceelen Veen, enz. ter ge-
zamenlijke grootte van ongef. 100 H.A.
Ten verzoeken van den heer J. W.
HOFHUIS te Erica,
HEERMA VAN VOSS, Notaris.

Adverten-
tie in het
Nieuws-
blad
van het
Noorden
(NvhN),
27-09-1908

Het pand van J. Hof waarvan de vergunning op naam van J.W. Hofhuis stond.

Bij besluit van Burgemeester en Wethouders van Emmen dd. 13 april 1909 is op verzoek van den belanghebbende overeenkomstig art. 25 der Drankwet beschikt, dat nevenstaande vergunning met ingang van 1 mei 1909 niet meer zal gelden voor de daarin vermelde localiteiten, maar voor de noordelijke voorzaal ter grootte van 44.58 m² van het perceel wijk GA no. 63 te Erica, thans bewoond door Jisse Hof.

Bovenstaande hield in dat in het etablissement van Jisse Hof op naam van Hofhuis sterke drank geschonken mocht worden. Het pand van Hof lag bij de brug over de Hoogeveense vaart. Voor dit pand was enige tijd het keerpunt van de tramlijn van DSM. Later werd de lijn doorgetrokken naar Klazienaveen.

Op 2 januari 1909 vond de definitieve verkoop plaats bij café Kooiker in Nieuw-Amsterdam. In

totaal werden 23 kavels geveild. De winkel/boerderij werd door Petrus Gerardus Bakker, vervener te Erica, gekocht. De winkel was dan niet meer als zodanig intact, want de winkelopstand werd later separaat verkocht. Het hotel met tuin werd door Broer Vos, vervener te Nieuw-Amsterdam, gekocht. De aanwezige gasleidingen en ketel werden voor driehonderd gulden overgenomen.

Opmerkelijk is dat de zoon van Hofhuis, Pierre, twee veenplaatsen kocht, tezamen groot twee hectaren zesenvijftig aren zeventig centiairen. Hij was pas 21 jaar en zonder beroep. De koopprijs was f. 900,—. Deze percelen lagen bij de hoek Ensingswijk/Strengdijk.

Zoals zo vaak deden er toen allerlei geruchten de ronde. Op 16 januari 1909 verschijnt in het *Nieuwsblad van het Noorden* onderstaande advertentie.

NIEUW-AMSTERDAM, 13 Jan. Het hotel-café-Restaurant, tegenover het station der N. O. L., thans bewoond door den heer Sikkens, zal met ingang van 1 Mei overgenomen worden door den heer J. W. Hofhuis te Erica.

Bericht in het NvhN van 16-01-1909

Boeldag - Erica.

Woensdag 27 Jan. 1909,

v. m. 11 uur, zullen, ten huize en ten verzoeken van den Heer J. W. HOFHUIS te Erica, publiek worden verkocht:

1 vierjarige Vosbruin,

2 Koeien, 1 Pink, 1 Kalf, 3 zoo goed als nieuwe **WIPKARREN**, 1 Varkenswagen, 1 Chais, 1 Dogcar, 1 Varkenswaag met toebehooren, Moegen, Eggen, Hakselmachine, Maaimachine, Hooihark, Koolrapensnijder, IJzeren Wentelblok, Katmolen, Aardappelsorteerder, Rijeggen, Aardappelzeef, Aardappelschoppen en alle verdere Boerengereedschappen; Paardetuigen, w. o. een Spantuijg;

2 HOOIKAPPEN,

partij Hooi, Stroo, partij Lijnkoeken, Koolrapen, partij Hout, w. o. nieuwe Balken en Kozijnen, Varkenslakken, 1 Paardekast; voorts:

Een Winkelopstand

met Toonbank (te aanvaarden 1 Mei), een Biljart, een Heurenrijwiél en hetgeen verder te voorschijn zal worden gebracht.

HEERMA VAN VOSS, Notaris.

Aankondiging boeldag
(PDAC,
22-01-1909)

Het gezin Hofhuis vertrok op 5 april 1909 naar Egmond aan Zee. Zoon Pierre bleef echter nog ruim een jaar in Erica wonen. Hij vertrok op 21 februari 1910 naar Vlissingen.

De reden dat het gezin naar Egmond aan Zee verhuisde, was vermoedelijk dat de jongste dochter, Maria, zij was toen 23 jaar, het plaatselijke hotel De Unie had gekocht. Aangenomen mag worden dat haar vader bij deze transactie de nodige (financiële) inbreng heeft gehad (Reg. Archief Alkmaar). Het betreffende object was: hotel, café, pension en restaurant en had zeven kamers, twee balkons en uitzicht op zee. Tevens werd ook een pension, Carolina, overgenomen.

Het gezin kwam in eerste instantie niet in het hotel zelf te wonen, maar betrok het later wel.

Maria zal beide zaken vast niet in haar eentje hebben gedreven. Waarschijnlijk zullen vader en moeder, en wellicht de andere kinderen, ook hebben bijgesprongen, hoewel de tweede dochter (Margaretha) op 3 juni 1909 trouwde en daarna met haar man naar Nederlands-Indië vertrok.

De ervaring opgedaan in Erica en die van banketbakker in Amsterdam zal ze goed van pas zijn gekomen.

In de *Provinciale Drentse en Asser Courant* stond echter twee dagen later dat dit bericht uit de lucht gegrepen was. Geruchten en veronderstellingen waren toen ook al aan de orde.

Drie weken later was er een openbare verkoop van de roerende goederen, welke betrekking hadden op het boerenbedrijf.

1933: Andries Beijert en Grietje Kolnes Wiltschut 50 jaar getrouwd

Op 25 augustus 1933 vierden Andries Beijert (Haulerwijk, 06-03-1853 - Emmen, 29-06-1939; zoon van Fedde Hinkes Beijert en Albertje Andries Hof) en Grietje Kolnes Wiltschut, (Haulerwijk, 15-02-1853 - Emmen, 13-05-1941; dochter van Koene Sytzes Wiltschut en Taapke Koenes Veenstra) in Nieuw-Weerdinge hun 50-jarig huwelijksfeest. Volgens de correspondent waren zij op deze dag 'in goede stemming' en 'goede gezondheid'.

Na hun huwelijk in 1883 in Ooststellingwerf woonden zij in het Eenderveld tussen Haulerwijk en Norg, waar op 09-08-1884 hun dochter Albertje werd geboren. Deze huwde op 22-03-1906 te Emmen met Jan Gringhuis en overleed op 03-04-1945 in Emmen. Hun tweede dochter, Taapke Beijert, werd op 17-01-1888 in Haulerwijk geboren. Zij huwde op 09-05-1912 met Gerrit Veenstra uit Leek. Na het overlijden van haar man huwde zij op 08-

05-1920 te Emmen met de 57-jarige weduwnaar Andries Scholte.

Hun derde kind, Fedde Beijert, werd op 30-07-1891 in Haulerwijk geboren. Hij huwde op 30-07-1914 in Emmen met Wietske van der Veen.

Wie meer over de familie Beijert in Emmen kan vertellen, wordt verzocht contact op te nemen met Piet Naber, tel. 0591-633942 of per mail: p.a.naber@home.nl.

100 jaar geleden

Berichtjes uit het derde kwartaal van 1918 in de *Emmer Courant*. Nog steeds wordt er gewerkt aan de invoering van elektriciteit in de dorpen. In dit kwartaal duiken ook de eerste berichten op over de Spaanse griep, die vooral onder militairen in de kazernes elders in het land heerst. Er zijn al enkele gevallen in onze gemeente, maar de ziekte heeft nog niet zo'n kwaadaardig karakter. Dat zal spoedig veranderen.

No. 72.

Zaterdag 7 September 1918.

Acht en twintigste Jaargang

EMMER COURANT.

Nieuws- en Advertentieblad voor den Zuid-Oosthoek van Drenthe.

6 juli 1918

ERICA. Dezer dagen werden uit den winkel van de wed. Olsman, bakkerij te Nieuw-Amsterdam door uitsnijding van een glasruit, eenige brooden gestolen. Na heel wat moeite en ijverige nasporing is het aan den Rijksveldwachter Bron en den gemeenteveldwachter Grooters gelukt de daders, drie jongelui van hier, die minder gunstig bekend staan, op te sporen en tot bekentenis te brengen.

10 juli 1918

WEERDINGE. De hier wonende mede-eigenaars van veen, gelegen in het Emmer-Erfscheidenveen, worden aangezocht dat veen daar tegen f. 1000 per bunder te verkoopen. Het plan moet bestaan daar een turfbrikettenfabriek te bouwen, die het product direct droog levert en die uit het veen ook nog stikstof weet te bereiden. Dit laatste zou een ding van het grootste belang voor de landbouw zijn. (Red. Op 14 augustus vermeldde de krant dat de mede-eigenaren van het Weerdinger-Erfscheidenveen daartoe niet bereid waren. Zij vroegen f. 2000 per ha)

ROSWINKEL. Onze plaatsgenoot, de heer J. Pool, vroeger directeur der boterfabriek alhier, thans machinist aan een steenbakkerij te Emmer-Compasuum. Is heden benoemd tot machinist in de elektrische centrale alhier.

ROSWINKEL. Ook hier zullen eenige kinderen uit de stad geplaatst worden n.l. te Roswinkel 9 en te Maten ook 9. Maten maakt naar verhouding een beter figuur dan Roswinkel. Opmerkelijk is het dat te Roswinkel in 7 huizen naast elkander in ieder huis ook een kind komt.

17 juli 1918

De afdeling Emmen der Nederlandsche Vereeniging voor Huisvrouwen heeft aan het Genootschap ter Bevordering van den Landbouw in Drenthe verzocht dit jaar te Emmen een cursus te doen houden in landbouwhuishoudkunde, waaraan zowel meisjes uit den landbouwenden stand als uit de burgerij kunnen deelnemen. Hier op het platteland hebben wij feitelijk alleen te maken met landbouw- (tuinbouw)huishoudkunde. Daarom moet een dergelijke cursus hier naar onze meening slagen.

Het doel van deze cursus zal zijn, jonge meisjes in de gelegenheid te stellen op weinig kostbare wijze theoretische en praktische kennis op te doen aangaande de werkzaamheden welke zij later zullen moeten verrichten.

De meisjes, die wenschen te worden toegelaten, moeten den leeftijd van 16 jaar bereikt hebben bij den aanvang van den cursus (vermoedelijk September) en met vrucht het lager onderwijs hebben genoten.

Het lesgeld bedraagt f. 2,50. On- en minvermogenen zijn daarvan vrijgesteld. De duur van de cursus bedraagt 40 weken. Er wordt 2 maal per week les gegeven. In den drukken oogsttijd is er vakantie.

Er kan les gegeven worden in: voedingsleer en koken, behandeling der wasch, huishoudkunde, natuur- en scheikunde, plantkunde en bemesting, groente-, ooft- en bloementeel, voeding en verpleging der huisdieren, zuivelbereiding.

(Red. Een maand later meldde de krant dat 32 deelnemers uit verschillende dorpen van de gemeente zich aangemeld hadden. De cursus werd gehouden in de landbouwwinterschool.

EMMEN. Door een aantal arbeiders uit Emmer-Erfscheidenveen is alhier vorige maandag voor het gemeentehuis een betoging gehouden, waarbij een houding werd aangenomen, welke het gezag bijna had genoopt van de wapens gebruik te maken. Ongeveer een zestig betogers trokken maandagvoormiddag van Emmer-Erfscheidenveen naar Emmen. Op verzoek werd een 4-tal afgevaardigden hiervan door den burgemeester ontvangen, die ze welwillend ontving en van de grieven ten opzichte van de levensmiddelenvoorziening kennis nam en beloofde zelf dien dag te Emmer-Erfscheidenveen te zullen komen om de zaak daar te regelen (wat dan ook is gebeurd). De afgevaardigden kwamen bevredigd terug. De betoogers echter eischten vet, dat er niet was en dus ook niet verstrekt kon worden, waarna ze naar de exportslachterij trokken, om een hoeveelheid spek op te eischen hetwelk daar in bewaring lag voor andere gemeenten. Dit werd beslist geweigerd, waarna een groot gedeelte van de troep Emmen weer inging en in sterken drank troost zocht. Nadat stevig gedronken was, trok men weer naar het gemeentehuis in een oproerige dreigende stemming en eischte men den burgemeester

opnieuw te spreken. Deze was daartoe onder deze omstandigheden niet genegen, maar stemde er tenslotte in toe een tweetal te ontvangen, dat na het onderhoud tevreden aftrok, een gedeelte hunner kameraden meenemende. De rest bleef echter roerig en alleen het kalm en bezadigd optreden verhinderde dat het tot dadelijkheden kwam. Daar de burgemeester de herbergiers verboden had sterken drank aan de betoogers te tappen, kochten deze wijn, welke ze bij flessen dronken. Tenslotte trok het troepje weer af, dat later nog uit de herberg van Fokkema te Emmer-Erfscheidenveen moest worden gedreven.

24 juli 1918

ZUIDBARGE. Ook hier ter plaatse doet zich een geval van Spaansche ziekte voor. Evenzoo werd vorige week onder Zuid-Barge bij een familie de ziekte geconstateerd, aldaar vermoedelijk door een militair overgebracht. Hoewel pijnlijk heeft de ziekte gelukkig een goedaardig verloop.

NIEUW-WEERDINGE. Zaterdag j.l. maakten een 80-tal kinderen van de openbare lagere school alhier, hoofd de heer R. Clason, onder leiding van het onderwijzend personeel een reisje naar Assen. Er werd veel gezien en genoten. O.m. werd een bezoek gebracht aan het Museum van Oudheden. Een mooie wandeling werd gemaakt van Assen naar Rolde, waar het oude Tumulibosch, de Balloërkuil en de Hunnebedden werden bezichtigd. De kinderen hebben dan ook een heerlijken dag gehad.

3 augustus 1918

EMMER-ERFSCHIEDENVEEN. J.l. dinsdagavond werd hier bij B. Smit een vergadering gehouden met het doel om electrisch licht voor onze plaats te verkrijgen, door aansluiting bij de electrische centrale te Emmer-Compascuum. Het resultaat van de besprekingen was, dat tot aansluiting kon worden besloten. het benodigde kapitaal wordt naar draagkracht over de belanghebbenden verdeeld. Met enkele uitzonderingen zijn allen bereid, het bedrag, waarvoor ze aangeslagen zijn, te voldoen. De enkelen, die hiertoe niet bereid zijn, zullen natuurlijk niet kunnen worden aangesloten.

*De Wittendiek, de waterkom op het
Marktplein, gedempt in 1918
(Collectie Sis Hoek-Beugeling)*

17 augustus 1918

EMMEN. Door de grote uitbreiding van het telefoonnet alhier blijkt bovengrondse leiding niet meer in de behoefte te kunnen voorzien, waarom vanaf den heer J. Hadders Rz., waar een opstijgmast is geplaatst, tot het postkantoor een ondergrondse kabelleiding wordt gelegd. Tegenover de kerk stuitte men bij het graven van de sleuf op een kolossale kei, terwijl daar ook beenderen werden gevonden waaruit zou blijken, dat ook tot dat deel om de kerk de begraafplaats zich oudtijds uitstreckte.

24 augustus 1918

EMMEN. Een belangrijk besluit voor de hoofdplaats namen onze vroege vaderen ten opzichte van het marktplein, een reeds lang hangende kwestie. De Wittendijk, de onder overhangend geboomte schilderachtig gelegen waterkom, sedert menscheugenis de geliefkoosde plaats waar de jeugd de eerste schreden op de gladde ijsbaan zette, evenals 's zomers de plaats waar de 'neefjes' reünie viëren, zal worden gedempt en het gehele terrein voor het gemeentehuis wordt ingericht als markt, netjes bestraat met gelegenheid voor het plaatsen van koeien, schapen en geiten en varkens. Een pomp met drinkbakken voor het vee zal op het marktplein komen, alsmede een urinoir. Natuurlijk krijgen de markende boeren die mooie gelegenheid niet gratis. Van al het aangevoerde wordt marktgeld geheven. (Red. De Wittendijk lag op de plaats waar nu de muziekkoepeel staat. Zie ook het bericht van 28 september hieronder).

29 augustus 1918

WEERDINGE. Onze waakzame politie is het gelukt een paar appeldieven te snappen. 't Werd ook hoog tijd, want de brutaliteit ging al zoo ver, dat op klaarlichten dag voor 't oog der eigenaars tot den roof werd overgegaan. 't Zijn buitendorpse dieven.

Hunebed D 40, dat in 1918 door Van Giffen onderzocht werd. Op de achtergrond is nog net het heuveltje van D 39 te zien. (Foto P. Naber)

7 september 1918

WEERDINGE. De hunebedden, om ons dorp gelegen, worden thans door den bekenden oudheidkundige dr. A. van Giffen onderzocht, waarbij 3 Belgische geïnterneerden als arbeiders dienst doen. (Red. Bedoeld werden de hunebedden D 38, 39 en 40 op het heideveld in het Valtherbos. Op 21 september vervolgde de *Emmer Courant* met: De ontblooting van het hunebed met zijn omgeving heeft tot dusverre geen resultaat opgeleverd: slechts enkele scherfjes en een geschonden steenen beitel werden gevonden. Toch zal het werk nog een week worden voortgezet).

EMMEN. Dat Emmen nog steeds in het tijdperk van vooruitgang is blijkt wel uit het feit dat zich thans de tweede bankinstellingen alhier gevestigd heeft... de Nationale Bankvereniging, die reeds in

ruim 80 plaatsen van Nederland kantoren heeft en bovendien in rechtstreeksche verbinding staat met de Rotterdamsche Bankvereniging en de Zuid-Nederlandsche Handelsbank, heeft thans in het huis van de h.h. Gebr. Stern aan den hoek van de Stationsstraat een kantoor gevestigd. Op uitnodiging van den heer directeur, de heer W. F. G. L. Erkelens namen wij een kijkje in het kantoor.

14 september 1918

OUD-SCHOONEBEEK. Gisteravond werd ten huize van A. Zoetebier vergadering gehouden van de op te richten coöp. elektrische centrale alhier, onder voorzitterschap van ds. Altena. Voorlezing werd gedaan van de ontworpen statuten en huis-houdelijk reglement, welke met kleine wijzigingen werd vastgesteld. Tot bestuursleden werden gekozen de leden van het voorloopig bestuur. Het bestuur bestaat uit de h.h.: A. Altena, J. Huizing,

De bank werd gevestigd in het pand op de hoek van de huidige Derksstraat en de Hoofdstraat. Op de foto rechts van Van Peer. (Collectie Sis Hoek-Beugeling)

E. Spit, B. J. Bruna, R. Buter, M. Smit en A. Gerrits. Tot leden van de raad van toezicht werden gekozen de h.h.: J. M. de Morree, H. Walkotten en J. Blancke.

28 september 1918

NOORDBARGE. De algemeene kapwoede, welke al zooveel natuurschoon heeft doen verdwijnen... heeft ook ons dorp niet gespaard. Menige mooie eik heeft het al moeten ontgelden om dienstbaar gemaakt te worden voor timmer- of brandhout. Thans is ook de mooie brink aan den straatweg naar Zuidbarge als slachtoffer gevallen. De daarop staande eiken zijn alle verdwenen, 't geen aan dit deel van het dorp een geheel ander aanzien geeft. Het dicht geboomte van weleer heeft voor een kale vlakke plaats gemaakt. De ongelijke bodem is echter netjes geëffend en het overbodige zand gebruikt voor de demping van de Wittendijk (Red. zie bericht van 24 augustus). Gelukkig heeft de eigenaar, de heer H. Huizing Azn., besloten de grond opnieuw met eiken te bepoten, zoodat op den duur de brink weer brink wordt en het nageslacht niet beter weet of het is altijd zo geweest.

EMMER-COMPASCUUM. De nieuwe stoommachine bij de elektrische centrale is thans geplaatst. Het mag worden gezegd: hij werkt uitstekend. Tegen aller verwachting in brandde zondagavond het licht reeds weer. Algemeen was de gedachte dat er met het plaatsen een 14 dagen verlopen zou, vooral toen voor het onderzoek de ketel geheel uit elkaar moest. De heeren R. en G. Pragt, wien de plaatsing was opgedragen, hebben weer eens bewezen, dat ze iets kunnen en dat ze van aanpakken weten. De percelen aan de Oostzijde van het Oosterdiep zijn thans ook in het net opgenomen. Jammer genoeg zullen echter E.-Erscheidenveen en Munsterscheveld niet in het net kunnen worden opgenomen wegens gebrek aan materieel.

De brink in Noordbarge waar de bomen gekapt werden. Op deze foto zijn al weer nieuwe bomen geplaatst. (Collectie Henk Jeurink)

Perikelen rond de Josephkerk van Barger Compas

In het voorjaar van 2017 organiseerde de Historische Werkgroep Barger-Compascuum een culturele dag met als onderwerp de katholieke Sint Josephkerk. Oud plaatsgenoot dr. Hetty Berens¹ hield een interessante en informatieve presentatie over de bouw en architectuur van 'onze' kerk. De ochtend was goed bezocht, ruim honderd geïnteresseerden waren aanwezig, onder wie veel Compascumers. Veel is verteld over de kerk. Niet alles! Wat onder oud-bestuursleden van de Sint Josephkerk en de parochie in Barger-Compascuum bekend is, maar wat zelden ter sprake komt, is onderstaande. Een voormalig lid van het kerkbestuur maakte me er attent op.

De karakteristieke Sint Josephkerk en pastorie zijn onder pastoor Bernardus Theodorus Bergervoet (?-1950) in 1923 gebouwd.² Architecten waren de broers Jos en Pierre Cuypers, zonen van de bekende architect Pierre Cuypers die werken als het Centraal Station en het Rijksmuseum in Amsterdam op naam heeft. Als aannemer trad op G. Ribberink uit Hengelo die samen met plaatselijke ondernemers zoals bouwbedrijf Lucas Lubbers de bouw realiseerde.³

Om de bouw te financieren en omdat onder de bevolking niet veel geld zat werden obligaties uitgegeven met de toepasselijke naam 'Compassertjes'. Een daartoe opgerichte NV Administratiekantoor voor Kerkelijke Instellingen (met een directeur (!) op adres Nieuwe Plein 30 Arnhem) gaf obligaties uit met een nominale waarde van 10 gulden per stuk en een rente van 2% in een looptijd van 75 jaar. Jaarlijks werden er premies getrokken. Het streven was om 500.000 gulden aan obligaties te drukken en natuurlijk uit te geven.

Uiteindelijk werd het streefbedrag bij lange na niet gehaald en moest in afgeslankte vorm gebouwd

worden. De kerk werd korter - een schip minder - en de toren kleiner. Pas bij de herbouw-verbouw in 1953 kreeg de kerk zijn beoogde grootte en werd de kerktoeren vervangen door de huidige hogere toren.

Het heeft tot ongeveer 1973 geduurd voordat een juiste toedracht in Barger-Compascuum bekend werd. In het dorp dacht men dat alles geordend en correct verlopen was. Niets was minder waar. In dat jaar gaf het accountantskantoor K. uit Oosterbeek aan te willen stoppen met het verzorgen van de administratie en samenstelling van de jaarreke-

*De klus is geklaard, de vlag in de top, 1923
(Collectie Gerard Steenhuis)*

*De kerkto-
ren na de
verbouwing
in de zomer
van 1953.⁴
'De toren
als fraai
silhouet
van Barger
Compas-
cuum' kopt
de Emmer
Courant van
8 augustus
van dat
jaar.*

ningen van NV. Administratiekantoor voor Kerke-
lijke Instellingen.

Besloten is dat met onmiddellijke ingang de dage-
lijkse werkzaamheden van het administratiekantoor
en het samenstellen van de jaarrekeningen zou ge-
beuren onder het beheer van het kerkbestuur, onder
andere door Herman Engelbertink, oud onderwijzer
op de katholieke school in het dorp en erg betrok-
ken bij de parochie.

Toen werd duidelijk wat de ware toedracht was.
Door het kantoor werden wel premies getrokken op
de obligatielening, maar zij werden niet uitgeloot.
Door de notaris werd jaarlijks vastgesteld, door
middel van een trekking, op welke obligaties de
premies waren gevallen. Heel af en toe werd de ge-
trokken premie opgevraagd. Dat er nagenoeg nooit
een premie werd opgevraagd kwam omdat maar
een klein deel van de obligaties was geplaatst, maar
ook omdat de niet geplaatste obligaties meededen
bij de trekking.

De opbrengt van de obligatielening werd gedeel-
telijk aangewend voor de aankoop van aandelen
en obligaties van andere bedrijven c.q. overheden.
Waar is dat andere deel gebleven? Niemand weet
het. Weg!

Direct na de oprichting ging het al mis. De op-
brengsten bleven ver achter bij de verwachtingen,
aldus het oud-kerkbestuurslid, dat direct samen-
werkte met meester Engelbertink. De administratie
was verre van correct en de directie van de NV
wist niet het verschil tussen 'het mijn' en 'het

dijn'. De situatie sleepte zich voort tot omstreeks
de Tweede Wereldoorlog. De directie van de NV
maakte er een puinhoop van en de raad van com-
missarissen die toezicht moest houden greep niet
in. Nooit controle en correctie. Alles kwam in de
doofpot!

Even na de Tweede Wereldoorlog heeft het bis-
dom Utrecht (daar viel de parochie toen onder) het
accountantskantoor K. gevraagd de hele zaak uit te
zoeken en voor zo ver mogelijk te 'repareren'. Het
grootste probleem bleek toen het vaststellen van de
schuld aan de houders van de obligatielening. Op
basis van de jaarlijkse couponrente en schattingen
werd het bedrag van de uitgegeven obligaties vast-
gesteld op 75.000 gulden. Ook werd bepaald dat er
op dat moment een verliessaldo op de balans van
de NV moest worden vermeld van 40.000 - 50.000
gulden. Hieruit blijkt dat het streefbedrag van de
lening op geen stukken na werd gehaald.

Vanaf 1973 lag het probleem bij het kerkbestuur
van de parochie. De parochie moest alles zelf
opknappen. En dat hebben ze gedaan ook! Het
bisdom Groningen, waartoe de parochie in 1973
hoorde, werd gevraagd om juridische en fiscale
hulp, maar het bisdom gaf niet thuis. Later bleek
dat de kennis bij het bisdom om ondersteuning te
geven gewoon ontbrak.

In de tweede helft van de jaren negentig van de
vorige eeuw kon er op een correcte wijze een punt
worden gezet achter deze kwestie. Bij de afwikke-
ling van de obligatielening in 1998 (75 jaar later)
kwam er duidelijkheid over de hoogte van het juiste
bedrag dat moest worden terugbetaald. Dit bleek
aanzienlijk minder dan destijds na de Tweede We-
reldoorlog werd geschat. De hieruit voortvloeiende
fiscale gevolgen waren vrij groot. Gelukkig kon de
Belastingdienst na verscheidene gesprekken van de
moeilijkheden en problemen worden overtuigd en
mocht verrekening van één en ander met verliezen
uit het verre verleden plaatsvinden.

Leden van het kerkbestuur uit de jaren zeventig
van de vorige eeuw hadden sterk de indruk dat
bouwpastoor Bergervoet erg met de gang van zaken
van de NV in de maag zat. Hij moet een behoorlijk
schuldgevoel gehad hebben, terwijl hij er (nemen
we aan) niets aan kon doen. Toch heeft hij nooit
aan de bel getrokken. Dit is waarschijnlijk de reden

dat hij de parochie in de jaren vijftig een aanzienlijk bedrag (legaat) naliet, waaruit de uitbreiding in 1953 gefinancierd werd.

Duidelijk is wel:

- Nergens is er een bewijs dat er ook maar één cent van de obligatielening naar de parochie is gegaan.
- Wat er tussen de beide oorlogen is gebeurd niet het daglicht kan verdragen. Dat dit ook ten onrechte in de doofpot is gestopt.
- De architecten Cuypers hebben nooit hun rekening betaald gekregen. Een vertegenwoordiger van het architectenbureau attendeerde tijdens de receptie van het honderd jarig bestaan van de parochie in 1973 de toen zittende kerkbestuurders er nog eens fijntjes op.
- De bouw van de kerk is door de parochianen zelf (en andere giften) betaald.
- In latere publicaties wordt ten onrechte de indruk gewekt dat de kerk van Barger Compas in de jaren twintig van de vorige eeuw alleen maar tot stand kon komen door uitgifte van de genoemde premie-obligatielening.⁵ Fout! Alleen door belangeloze inzet van eigen parochianen kon de lening op correcte wijze worden afgewikkeld ten opzichte de obligatiehouders. De parochie heeft alleen maar de lasten gehad van het kantoor, nooit baten.

De katholieke kerk van Barger-Compascuum is voor het dorp een beeldbepalend gebouw. Het wordt met trots de 'kathedraal van Drenthe' genoemd en bezoekers van het dorp staan altijd even stil bij dit rijksmonument. Rondom de financiering van het gebouw zijn feiten gebeurd die het daglicht niet verdragen. Te lang is de ware toedracht in de doofpot gestopt.

Noten

- 1 Hetty Berens (1958) is gepromoveerd in de negentiende eeuwse architectuur en werkzaam bij het Nieuwe Instituut, Rijksarchief voor Architectuur en Stedenbouw in Rotterdam.
- 2 Zie: G. Steenhuis, Barger Compas 150 jaar op dreef (Barger-Compascuum 2016) blz. 21, 22, 36, 39, 56, 95, 128, 157, 164, 185, 191, 193 en 195. <http://www.achterdebreedesloot.nl/boek2016.htm>

- 3 Het uiteindelijke handwerk in 1923 gebeurde door vaklieden van wie het merendeel uit het Duitse Haren afkomstig was. Zo is de preekstoel met daarin de beeltenis van de vier evangelisten door Harm Runde uit Haren gemetseld, aldus F.A. Dijk (1933-1996) in een beschrijving van het interieur van de kerk.
- 4 De muurschildering in de boog boven het priesterkoor is in 1948 geschilderd door de Haarlemse kunstschilder Joes Lelyveld. Door fanatieke inspanningen van pastoor Johannes Lambertus Hassink (1894-1962) kwam de uiteindelijke verfraaiing en uitbreiding van de kerk tot stand. Van 1941 tot 1962 was de in Losser geboren Hassink verbonden aan de Sint Josephparochie. Tijdens de oorlogsjaren en de eerste jaren erna werd veel turf gegraven. Veel mensen woonden in het gebied en iedereen had werk. Elke zondag zat de kerk twee keer goed vol: om 8.00 uur de vroegmis en om 10.30 uur de hoogmis. De inkomsten voor de kerk uit de collectes waren, zeker voor die tijd, niet gering (Anton Dijk).
- 5 Herman Feringa en Marcel Wehkamp schrijven erover in 125 jaar Sint-Josephparochie (1998) op bladzijde 21 en Sis Hoek-Beugelink in Emmen, het grootste vreugdeoord (2007) op bladzijde 202.

Een reactie

Het geslacht Brongers

Het echtpaar Klaas Brongers en Jantje Schoonbeek van wie een foto in het vorig tijdschrift stond, waren mijn overgrootvader en -moeder (zie *Kroniek*, 2018, nr. 2, blz. 21). Ik kan veel over de familie naslaan in een lijvig boek genaamd *Brongers geboekt*. Twee naamgenoten hebben dit boek samengesteld en in 1998 uitgegeven.

Het boek is een genealogische speurtocht naar de naam Brongers en enkele aanverwante families: Boer, Bronger, Brongersma, Bronniger en Brunger.

De twee samenstellers hebben de oudste naamsvermelding gevonden in Duitsland; genoemd wordt broeder Brungar op het landgoed Holtorp. Dat ligt in de buurt van Osnabrück. De vermelding is uit het *Osnabrücker Urkundenbuch* deel 1 (1892) V. In het verdere verloop van de middeleeuwen is nog een aantal vermeldingen van de naam te vinden. De samenstellers van het boek hebben de verwantschappen in zeven stammen gesplitst, waarvan enkele nog verdeeld zijn in takken.

Mijn familie hoort tot de zogenoemde Oost-Friese stam en tot de Emden tak. De oudst ontdekte stamvader is gelokaliseerd in Emden aan de Eems. In 1624 trouwde daar een Brunger Gerdts, een Nederlandse soldaat in dienst van den Heer Moda. Deze laatste zal een rol hebben gespeeld in de 80-jarige oorlog (1568-1648). Emden was een protestants bolwerk en steunde Willem van Oranje.

Het boek geeft daarna de volledige ontwikkeling van deze familietak. Aanvankelijk is Emden of omgeving de vestigingsplaats voor de familie.

De laatst geboren Duitser is Klaas Jans Brongers, Emden 1797. Hij trouwde met Rikste Jans Schir en kreeg zes kinderen. Dit gezin is blijkbaar naar Nederland getrokken, want in 1826 werd in Bellingwolde Bronger Klasens Brongers geboren als tweede kind uit het huwelijk. Er werden zes kinderen geboren. Deze Bronger Klasens Brongers is mijn betovergrootvader, want uit het huwelijk van hem met Catharine Hendriks Middel kwamen acht kinderen. Daarvan was Klaas Brongers, geboren op 23-12-1849 te Wildervank, de oudste. Bronger Klasens Brongers was in Wildervank kuiper van beroep.

Klaas Bronger Brongers (1849-1937)

Klaas Bronger Brongers trouwde in 1873 met Jantje Schoonbeek (Gieten, 27-10-1851 - Emmen, 10-06-1939), dochter van Stoffer Schoonbeek en Alber-

In Noorden in Woord en Beeld van 31 maart 1933 werden foto's van Klaas Bronger Brongers en Jantje Schoonbeek gepubliceerd. Zij vierden in maart 1933 in Nieuw-Weerdinge hun 60-jarig huwelijksfeest. (Collectie Roelof Boelens)

dina Pertien. Uit dit huwelijk kwamen elf kinderen; de oudste was mijn grootvader Bronger Brongers, geboren in Onstwedde op 19-10-1873.

Klaas Bronger Brongers overleed op 05-01-1937 op 87-jarige leeftijd in een ziekenhuis in Groningen. Hij woonde toen in de gemeente Emmen. Ruim twee jaar later overleed zijn vrouw, eveneens op 87-jarige leeftijd.

Uit de aangiften van geboorten blijkt dat Klaas Bronger Brongers achtereenvolgens in Musselkanaal (ca. 1873-1878), Horsten (ca. 1880-1885), Musselkanaal (ca. 1887) en Weerdingemarkte (ca. 1889-1893) woonde. Omstreeks 1909 woonde hij in Emmer-Compascuum, waar in 1909 Lammert Brongers, het negende kind, verdronk (zie de beide berichten rechts). Klaas Bronger Brongers was met de vervening vanuit de provincie Groningen naar Zuidoost-Drenthe getrokken.

Bronger Brongers (1873-1963)

Mijn grootvader Bronger Brongers (Onstwedde, 19-10-1873 - Ter Apel, 30-01-1963) trouwde op 18-01-1895 in Emmen met Roelofje Delfsma uit het Friese Weststellingwerf en ook dit huwelijk was kinderrijk:

- 1- Klaas, Weerdingemarkte, 22-05-1896;
- 2- Jantje, Weerdingemarkte, 07-08-1898;
- 3- Jantina, Weerdingerveen, 14-10-1900;
- 4- Johanna, Nieuw-Weerdinge, 18-12-1902;
- 5- Alberdina, Nieuw-Weerdinge, 23-03-1905;
- 6- Trijntje, Nieuw-Weerdinge, 29-06-1907;
- 7- Marten Brongers, Nieuw-Weerdinge, 24-06-1909;
- 8- Roelofje, Nieuw-Weerdinge, 13-06-1914;
- 9- Bronger, Nieuw-Weerdinge, 29-09-1916;
- 10- Lammegien Klaziena (Lammy), Nieuw-Weerdinge, 10-11-1918.

Het gezin van Bronger Brongers en Roelofje Delfsma woonde in Nieuw-Weerdinge. Zij hebben onder andere aan het Weerdingerkanaal NZ ter hoogte van het Derde Kruisdiep gewoond.

EMMER-COMPASCUUM, 13 April. Sedert gisterenavond is spoorloos verdwenen de zoon van zekeren Brongers alhier.

Reeds heeft men eenige wijken, welke hij vermoedelijk gepasseerd is, afgedregd, hetgeen totnogtoe tot geen resultaat heeft geleid.

EMMER-COMPASCUUM, 14 April. Maakten we gisteren melding, dat vermoed werd, dat zekeren Brongers, die vermist werd, een ongeluk zou zijn overkomen, heden werd dit vermoeden maar al te zeer bewaarheid. Na ongeveer 5 uur dreggen, werd om ongeveer 4 uur in den namiddag het lijk van den vermiste uit 't water opgehaald. Men kan zich de droefheid der ouders voorstellen.

In 1895 was arbeider Bronger Brongers nog onvermogen. Hij was financieel niet in staat de kosten voor de huwelijksakte, bewijzen e.d. te betalen. Bronger Brongers begon zijn werkzame leven als veenarbeider. Hij en zijn vrouw waren zuinig en op zeker moment werd het gespaarde geld geïnvesteerd in de aankoop van een eigen veenplaats. Die kon voor eigen rekening ontgonnen worden en na korte tijd werden de eerste arbeiders in dienst genomen. Bij huwelijken van zijn kinderen in 1919 werd vervener als zijn beroep vermeld. Tegelijk met de expansie van het veenbedrijf werd, zoals bij bijna alle veenbazen, een kruidenierswinkel gedreven. Deze stond vermoedelijk in Nieuw-Weerdinge.

Er was veel armoede onder de veenarbeiders, vaak door overmatig drankgebruik, waardoor de vrouwen nauwelijks of niet rond konden komen. Bovendien waren het in die tijd grote kinderrijke gezin-

Bronger Brongers en Roelofje Delfsma

nen. Aankopen in de winkel werden nogal eens op de pof meegegeven.

Roelofje, mijn grootmoeder, schrapte in schrijvende gevallen gewoon de openstaande rekening. Dat werkte uiteindelijk weer positief uit. In de tijd van de grote veenstakingen zorgden de arbeiders van mijn grootvader er voor dat zijn turfbuten niet in vlammen opgingen.

De zaken gingen voorspoedig en de echtelieden bouwden een flink vermogen op. Dat werd met name in de bouw van enkele woonhuizen in Emmen en Ter Apel geïnvesteerd. Zo gingen zij zelf in Ter Apel aan de Hoofdkade wonen. Toen de kinderen het huis uit waren verhuisden zij in dit dorp naar het huisadres Oude Weg 9. Hier bleven zij tot hun overlijden wonen. Hun jongste dochter Lammy bleef bij hen wonen en heeft haar ouders verzorgd. Het meest markante object werd overigens in 1938 in Emmen aan de Hoofdstraat gebouwd, twee winkels met daarboven twee woningen.

Een winkel kreeg als bestemming kapsalon met een sigarenzaakje en werd geleid door dochter Alberdina (Dien) Brongers met haar man Flip van Dijk. Dien deed de kapsalon en Flip verkocht de rookwaar. Tegenwoordig is in dit pand restaurant 'In De Goede Luim' gevestigd.

De andere helft van het grote pand was bestemd voor zijn jongste zoon Bronger (Nieuw-Weerdinge, 29-09-1916).

Bronger Brongers (1916-2012)

Bronger Brongers (1916-2012), mijn vader, was nummer negen in de rij van het gezin van Bronger Brongers en Roelofje Delfsma.

Hij wilde in Emmen een textielzaak beginnen, maar

zijn nog niet volledige opleiding zorgde voor vertraging.

Daarom werd dit deel van het pand aan Koos Naber verhuurd, die hier in de oorlogsjaren een lunchroom exploiteerde, genaamd 'Lunchroom Bij Koos'. Koos Naber was een markante en flamboyante kerel die er een goed lopende zaak van maakte. Hij werd onder meer bekend vanwege zijn gave om met een lange boomzaag muziek te maken, zijn zingende zaag. Daarmee trad hij veel later eenmaal op in het programma 'Voor de Vuist weg' van Willem Duys.

Na de oorlog maakte Koos Naber plaats voor mijn ambitieuze vader. Koos begon bij het Zandmeer in de Emmer Dennen een theehuis met een terras. Naast het theehuis bouwde Koos een museum, genaamd 'De Natuur als kunstenaar'. Hij maakte van kienhout, overgebleven boomwortels uit het veen, allerlei figuren en stelde die in zijn museum ten toon.

Mijn vader trouwde in juni 1946 met Angela ter Veer uit Ter Apel. Ze was gediplomeerd lerares coupeuse en had het textielvak in een kledingzaak in Ter Apel geleerd.

Bronger en Angela openden hun nieuwe zaak aan de Hoofdstraat 16 rond Pasen 1947. Er werd aanvankelijk een zeer uitgebreid assortiment gevoerd,

Aan de oostzijde van de Hoofdstraat stond oorspronkelijk de villa met grote tuin van de familie Hadders. Het pand werd in de tweede helft van de jaren dertig afgebroken en op deze plaats werden drie woonwinkelpanden van Warringa/ Van Haren, Herman Jansen en Brongers gebouwd. (Hoek-Beugeling, S. e.a., 100 jaar Emmen, deel 1, blz. 147-149, Noordboek, 2003)

Linksboven: De Hoofdstraat in de periode 1938-1947 met links 'Lunchroom bij Koos' en rechts de kapperszaak van Dien Brongers.

Rechtsboven: De Hoofdstraat in de jaren zestig van de vorige eeuw met het markante pand van de familie Brongers met links de modezaak van Bronger en Bob Brongers met daarnaast een naaimachinewinkel.

van knospelden tot beddengoed, van sjaals tot handdoeken.

De eerste jaren werden beïnvloed door schaarste in een flink aantal artikelen. Begin jaren vijftig bloeide de economie pas goed op en dat was mede de aanzet tot specialisatie van het assortiment, waarmee uiteindelijk de zaak in de jaren zestig een speciaal-

zaak damesmode was geworden.

Ondertussen had het echtpaar ook nog kans gezien enkele kinderen voort te brengen: Bob werd in 1947 geboren, Johan in 1949 en Peter in 1952.

Op 12 juni 1972 overleed mijn moeder Angela aan de gevolgen van kanker. Dat was met name de reden dat Bronger zijn zaak overdeed aan zijn oudste zoon Bob.

Bob trouwde in 1975 met Tria van der Veen uit Emmen en samen hebben zij de zaak op hun eigen wijze voortgezet tot 1996. Toen werd gestopt met Modehuis Brongers en werden winkel en woonhuis verhuurd. Momenteel is schoenenzaak Ecco in de winkel gevestigd.

Bronger Brongers heeft een hoge leeftijd bereikt. Op 29 augustus 2012 overleed hij in Odoorn en was toen bijna 96 jaar oud.

*Links:
drie foto's
van de
zaak na de
opening in
1947*

*Rechts:
Bob
Brongers,
Bronger
Brongers
en Tria
van der
Veen*

Foto's: Collectie Bob Brongers, tenzij anders vermeld.

Presentatie boek

Zwartemeer, grensdorp in de Tweede Wereldoorlog

Al enige jaren liep Herman Lübbers met de gedachte rond een boek te schrijven over de Tweede Wereldoorlog in Zwartemeer. Tijdens de interviewsessies met (oud)inwoners van Zwartemeer voor het boek *Zwartemeer, 125 jaar jong* kwam vaak ook de Tweede Wereldoorlog ter sprake. Ook in de aanloop van de tentoonstelling '*Zwartemeer, 70 jaar na de tweede wereldoorlog*' in oktober 2015 heeft hij opnieuw veel (oud)inwoners geïnterviewd en vaak meer specifiek over de oorlog. De verhalen die hij optekende zijn nu gebundeld in een boek dat op 17 november 2018 wordt gepresenteerd.

Het boek is opgebouwd uit dertien thema's, waarin steeds een onderwerp uit het leven van inwoners van Zwartemeer in de Tweede Wereldoorlog wordt beschreven. Hiermee komt zowel het leven

in het dorp aan bod als ook dat van de inwoners van Zwartemeer die in de oorlog noodgedwongen elders verbleven. Veel informatie komt uit interviews die gehouden zijn met mensen die de oorlog in Zwartemeer direct of indirect hebben meegeemaakt. Hiermee is een levend beeld ontstaan van het leven van een grensdorp in de Tweede Wereldoorlog. Daarnaast is ook gebruik gemaakt van informatie uit het gemeentearchief.

De opbouw is zoveel als mogelijk chronologisch. Achtereenvolgens komen aan de orde: een korte geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog, de mobilisatie in aanloop naar de oorlog en de impact hiervan op de inwoners van Zwartemeer, de inval vanuit Duitsland en meer specifiek de gebeurtenissen in en rond Zwartemeer op 10 mei 1940.

Verder thema's, zoals het dagelijks leven, het verzet, het lot van tewerkgestelden, onderduikers en vluchtelingen uit het westen van Nederland, de neergeschoten vliegtuigen en het lot van de bemanningen en de bevrijding van Zwartemeer en de gevolgen van de naoorlogse inrichting van een zogenaamde vrije zone tussen Duitsland en Nederland.

Wanneer komt het boek uit, hoe, waar en wanneer is het te bestellen en wat is de kostprijs?

Het door Herman geschreven en door zoon Herman Lübbers junior geredigeerde boek *Zwartemeer, grensdorp in de Tweede Wereldoorlog* met als ondertitel: *Herinneringen in interviews* zal bestaan uit ongeveer 200 pagina's tekst met veel foto's. Het zal gepresenteerd worden op zaterdagmorgen 17 november om 10.00 uur in café De Nachtwacht (voorheen Kamerling).

Het boek is bij voorinschrijving tot en met 13 november 2018 telefonisch of per e mail bij Herman Lübbers te bestellen voor € 22,00. Zijn telefoonnummer is: 0591-315529 en emailadres is H.Lbbers@kpnplanet.nl. De prijs na 17 november 2018 bedraagt € 24,50.

Leden van de Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe worden hierbij van harte uitgenodigd om bij de presentatie aanwezig te zijn.

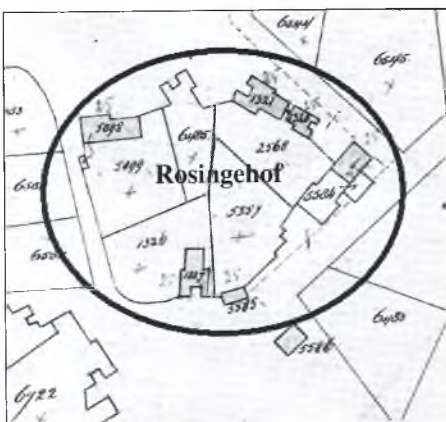
Het geslacht Jakobs

In het vorige nummer is naar aanleiding van een artikel in het *Nieuw Israëlitisch Weekblad* (NIW) van 18 januari 1984 uitgebreid geschreven over het Jeudenveentien. In het artikel in het NIW werd over de gebroeders Jakobs geschreven. De auteur veronderstelde dat zij wellicht de 'enige joodse boeren in Nederland' waren. Sinds het einde van de 18de eeuw woonde het joodse geslacht Jakobs in Noordbarge. In dit artikel wordt meer over deze joodse inwoners van Noordbarge verteld. Begin 20ste eeuw waren er ook joodse middenstanders in Emmen met de naam Jakobs. Was dat familie?

Geslacht Jakobs in Noordbarge

Omstreeks 1787 vestigde koopman Jonas Jakobs (* Nijstad (Hoogeveen), 1761 - Emmen 1836, gehuwd met Vrouwkje (Vrouwtje) Israëls de Jong) zich in Noordbarge. Vrouwkje Israëls de Jong was op 10 mei 1755 in Coevorden geboren. In de haardstedenregisters van 1794 en 1804 wordt Jonas Jakobs (in 1804 als 'Jonas de Jood') vermeld. Hij was 'keuter en winkelier'. Uit de gegevens van het haardstedenregister blijkt dat hij in 1794 en in 1804 niet in dezelfde woning in Noordbarge heeft gewoond.¹ Jonas Jakobs en Frouwke Israëls kregen in de periode 1787-1809 negen kinderen. Vier van hen overleden op jonge leeftijd.

Twee van hun zonen, David Jakobs (Noordbarge, 16-08-1793 - Noordbarge, 21-04-1881, gehuwd met Beeltje van den Berg (Westerbork, 1805 - Noordbarge, 1899) en Izaäk Jakobs (Noordbarge, 15-02-1798 - Noordbarge, 16-02-1889) bleven in Noordbarge wonen. Hun oudste zoon, Israël Jonas Jakobs, vertrok uit Noordbarge en vestigde zich in Zwartsluis (zie bladzijde 27). Dan waren er nog twee dochters. Betje Jakobs (Noordbarge, * 1787 - Dalen, 20-01-1857) trouwde met Izaäk Arons Bierman uit Dalen; in die plaats ging zij ook wonen. Saartje Jakobs (Noordbarge, 20-02-1808 - Sleen, 21-02-1848) was op 5 mei 1836 met Mannes Meiboom uit Dalen gehuwd. Hij was 'klokkenschooner' van beroep. Zij woonden in Sleen. Haar moeder, Vrouwkje (Vrouwtje) Israëls

de Jong, woonde later bij haar in.

Jonas Jakobs en Vrouwkje Israëls lieten geen onroerend goed na bij hun overlijden in respectievelijk 1836 en 1847.²

David Jakobs

David Jakobs (Noordbarg, 16-08-1793 - Noordbarg, 21-04-1881) huwde op 20 december 1826 te Westerbork met Beeltje van den Berg (Westerbork, 1805 - Noordbarg, 1899), dochter van koopman Jozef van der Berg en koopvrouw Vogeltje Juda. Bij zijn overlijden op 21 april 1881 bezat David Jakobs enige vaste goederen in de omgeving van Noordbarg: bouwland (ca. 1 ha), een huisje (kadastraal perceel D1321 - 0.01.90 ha) en daarnaast roerende goederen, zoals 'klein keutersbeslag', een paard, twee koeien en boerengereedschappen, geschat op f. 130,80. Zijn huismeubelen bestonden uit een kast, stoelen en tafels, bedden met hun toebehoren, potten en pannen en wat er verder tot de huismeubelen behoort, geschat op f. 70,50. Aan contant geld had hij een bedrag van f. 5,80 in huis. Verder werd het 'lijfs toebehoren' van de overledene geschat op een waarde van f. 15,-- geschat. De waarde van zijn roerende goederen bedroeg f. 220,10. Dat was overigens minder dan zijn schulden op dat moment. Aan mr. S.J. Oosting, notaris te Emmen, moest hij wegens verschuldigde landhuur over de periode van 1 november 1879 tot 1 november 1880 nog f. 150,-- betalen. In de jaren 1879 en 1880 was hij vermoedelijk ernstig ziek. Aan huisarts K.D. Schönfeld uit Emmen moest hij wegens 'gedane diensten en geleverde medicamenten over de periode 1879 en 1880' nog een bedrag van f. 80,-- betalen. Verder kregen zijn nazaten nog een rekening van f. 25,-- voor 'dood- en begrafe-

Links: Een doorkijkje anno 2018 vanaf de Hui-zingsbrinkweg over een brinkje naar de voormalige Rosingehof.

Rechts: Anno 2018 staat op deze plek aan de Kuilweg, waar ooit de familie Jakobs in een keuterij woonde, deze woning.

(Foto's: Ina Meilink)

niskosten'. In totaal waren zijn schulden f. 255,00.³ Hoe zijn vrouw en zijn zonen de schulden hebben betaald, is niet bekend.

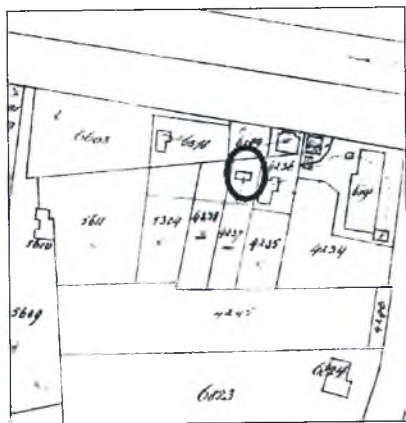
Het huis met het kadastrale nummer D1321 (groot 0.01.90 ha) moet de keuterij zijn geweest die in 1901 werd afgebroken. Volgens kadastrale gegevens uit 1880 was deze keuterij toen eigendom van Beeltje van der Berg, weduwe van David Jakobs; daarna dus van Jozef Jakobs.

Overigens bezaten David Jakobs en Beeltje van den Berg een huisje 'achter het kanaal', kadastraal perceel D4237, groot 0.05.60 ha. Hier zullen één of meer van hun zonen hebben gewoond.

Izak Jakobs

Koopman Izak Jakobs (* Emmen, 01-01-1798 - Noordbarg, 16-02-1889) huwde op 30 augustus 1832 te Emmen op 34-jarige leeftijd met de 43-jarige weduwe Marregien (Marchien) ten Brink (Noach) (* Oosterhesselen, 19-01-1790 - Sleen, 02-08-1864), dochter van Noach Levi ten Brink en Margien Godfried (Siemons). Zij was weduwe van Mozes Meijer van der Vegt.

Op 10 april 1867 huwde weduwnaar Izak Jacobs te Sleen met de dienstmeid Elisabeth Wolff (* Mep-pel, ca. 1820 - Emmen, 07-03-1881) uit Borne, dochter van Levij Wolff en Hester Cohen.

Links: Het huis D4237 'achter het kanaal' op de kadastrale kaart van 1880.

Rechts: Achter 't Kanaal 9 anno 2018 (Foto: Ina Meilink)

Na het huwelijk met Marrechien ten Brink vestigde Izak Jakobs zich in Sleen, waar zijn vrouw een huis en erf (Sleen, sectie C1273) bezat. De twee dochters uit het eerste huwelijk van Marrechien ten Brink waren met twee zonen van Israël Jakobs uit Zwartsluis, de broer van Izak Jonas Jakobs, gehuwd.

Voor 1881 vestigde Izak Jakobs zich weer in Noordbarge, waar hij in 1889 overleed.

Zonen van David Jakobs - Gebroeders Jakobs

In de tweede helft van de 19de eeuw woonden de broers Jakobs in Noordbarge. De vrijgezelle broers Jozef Jakobs (1827-1897, slager van beroep), Jakob Jakobs (1831-1915, landbouwer van beroep), Jonas Jakobs (1838-1907 koopman van beroep) woonden in het huisje met het kadastrale perceelnummer D1321, dat voor de helft in eigendom was van Jozef Jakobs. Hun broer Isrel Jacobs (1840-1936) was op 17 april 1869 te Emmen met Sara Zuidema (* 1843) gehuwd.

Jozef Jakobs

In het huisje D1321 woonde vervolgens Jozef Jakobs (1827-1897). Bij zijn overlijden op 2 juni 1897 bezat hij behalve het huisje ook ongeveer 1 ha bouwland, onder andere de kadastrale percelen D1691 en D1692.

Verder bezat hij aan roerende goederen een paard, een koe, acht Drentse schapen, zeven kippen en een haan, alles gewaardeerd op f. 250,--. Voor zijn keuterij bezat hij aan boerengereedschap een wagen, een ploeg, en eegde, een hakselbak en verder klein boerengereedschappen, gewaardeerd op f. 80,--. Zijn zeventig korven met bijen werden op f. 300,-- getaxeerd. De waarde van zijn gewas op het veld, rogge en aardappelen had een waarde van f. 150,--. Aan huismeubelen had hij: een kabinet, een klok, een spiegel, twee tafels, acht stoelen en verder koper-, tin-, ijzer-, glas- en aardewerk, gewaardeerd op f. 120,-- en drie bedden met toebehoren, geschat op f. 60,--. Zijn 'lijfs toebehoren' werd op f. 30,-- geschat. Aan contant geld had hij f. 10,-- in huis. Zijn roerende goederen hadden een

Deze foto (glasnegatief) van een imker in de omgeving van Linde is door Willem de Vries (1884-1945) tussen 1910 en 1930 gemaakt. De Vries was vanaf ca. 1910 hoofd van de school te Linde. Hij fotografeerde veel in de omgeving van Zuidwolde en het Reestdal. (Drents Archief, fotocollectie W. de Vries, fotonr. DA21101090)

Zo had ook Jozef Jakobs zijn 70 bijenkorven bij het Jeudenveentien staan.

totale waarde van f. 1.000,--. Daartegenover stond een schuld voor een lening (f. 500,-- à 4 ½ % rente) van Harm Vriend, afgesloten op 19 oktober 1882. Ook moesten zijn nabestaanden nog de begrafenis-kosten, f. 30,--, betalen.

Het bezit van 70 korven, bijna een derde van de waarde van zijn roerende goederen, was al voldoende om van te leven. Wellicht stonden zijn bijenstallen op de percelen D1691 en D1692 vlakbij het water van het Jeudenveentien⁴; water is belangrijk voor bijen.

Jakob Jakobs

Jakob Jakobs (1831-1915) liet een huis en erf na, kadastraal bekend onder nummer D8561, groot 0.00.83 ha, aan zijn broer Isrel Jacobs (1840-1936) na.

Huisje D1321

Volgens een bericht in de *Emmer Courant* van 1901 (ca. 10 september 1901) zouden de vrijgezelle broers Jakob Jakobs en Jonas Jakobs in een oud huisje in de Rosingehof in Noordbarge hebben gewoond. Het oude huisje zou in 1597 zijn gebouwd. Dit huisje werd in 1901 afgebroken. De verbindingen van de zware balken in de woning bestonden uit houten pennen. Voor de plaatselijke correspondent was het in 1901 een bijzonderheid dat er geen spijkers waren gebruikt. Behalve de voorgevel waren alle wanden van twijgen, bestreken met leem, opgetrokken.

Het oude huis was altijd een aantrekkingspunt

voor schilders geweest, die bij hun verblijf in onze gemeente nooit vergaten Rosingehof te bezoeken en op het doek te vereeuwigen. Hoewel door velen is gezocht naar een doek met daarop de Rosingehof afgebeeld, is het nog nooit gevonden.

Isrel Jakobs

Isrel Jakobs heeft omsteeks 1900 een woning op het huisadres Wilhelminastraat 11 (F2801) laten bouwen. Zijn dochter, 'de weduwe Valk', Frouke Jakobs, (Emmen, Noordbarge, 2 juni 1872 - Auschwitz, 26 oktober 1942), woonde bij hen in. Frouke Jakobs was op 23 mei 1905 met bakker Jakob Valk gehuwd. Enkele jaren later, op 21 april 1911, overleed hij.⁵

Joodse boeren

In het *Nieuw Israëlitisch Weekblad* van 18 januari 1984 worden de gebroeders Jakobs 'boeren' genoemd, 'misschien wel de enige joodse boeren in Nederland', aldus de journalist. Tot ver in de 18de eeuw was het joden in de Drentse marken niet toegestaan onroerend goed in bezit te hebben. De geslachten Jakobs in Noordbarge zijn er in geslaagd om na de veranderende regelgeving in hun marke 'huisjes' en bouwland in bezit te krijgen. Het bezit van 1 ha was overigens marginaal. In de 18de eeuw bestond een 'vol erf' nog uit 22 ha. Het bezit aan vee en huisdieren was ook op eigen gebruik gericht. Jozef Jakobs (1827-1897) was dan ook meer slager en iemker dan landbouwer, hetgeen ook voor zijn broers, zijn vader en zijn grootvader gold.

In de kleine woning (↑) naast de pastorie woonde Isrel Jakobs met zijn dochter Frouke, 'de weduwe Valk'.

(Collectie S. Hoek-Beugeling)

Israël Jonas Jakobs

Israël Jonas Jakobs, de oudste zoon van Jonas Jakobs en Vrouwke Israëls (zie bladzijde 23) verscheen op 18 september 1811 in het logement van Van Tarel in Dalen om te loten en gekeurd te worden voor de Franse krijgsdienst. Hij was volgens zijn zeggen geboren op 7 februari 1789 Als beroep gaf hij koopman op.

Hij was 1,581 groot. De gemiddelde lengte van gekeurde jongemannen, die in de jaren 1788-1790 waren geboren, was ca. 1,70 m. Zijn signalement was: kleur haren/wenkbrauwen: zwart, noten; kleur ogen: lichtbruin; vorm neus: lang, arendsneus; kin: rond; gelaatskleur: bleek; voorhoofd: bedekt; mond: groot; aangezicht: ovaal. Hij was 'capable de servir' hetgeen betekende dat hij geschikt werd geacht voor dienstplicht in het Franse leger. Dankzij het hoge lotingsnummer, 76 van de 79 nummers, heeft hij niet in het Franse leger gediend. In 1813 woonde hij in Zwartsluis, waar hij op 18 december 1813 met Saartje Nachems de Jonge uit Zwartsluis (* ca. 1784) huwde.

In Zwartsluis begon hij een borstelfabriek. Met zijn oudste zoon Nachem Israëls Jakobs bouwde hij het bedrijf uit en stichtte ook een vellenfabriek. Zij handelden verder in straatbezems, kwasten en aanverwante artikelen. Daarnaast werden er ook aanvaarzakken, reddingsboeien en zwemvesten gemaakt. Ze hadden in Zwartsluis aan de Zomerdijk tegenover de Veldweg ook een eigen teerfabriek. In de hoogtijdagen was het een bedrijf met zo'n 100 medewerkers. In het begin van de 20ste eeuw werden de bedrijven van de nazaten van Nachem Israëls Jakobs naar Schiedam verplaatst.

De tweede en de derde zoon van Israël Jonas Jakobs, Jakob Israël Jakobs en Heiman Jakobs, vestigden zich in de 19de eeuw eerst in Zuidsleen en later in Emmen. Zij trokken met de veenkolonisatie mee naar Zuidoost-Drenthe. Hun kinderen en kleinkinderen waren bekende middenstanders in Zuidoost-Drenthe.

Jakob Israël Jakobs (1817-1894)

Jakob Israël Jakobs (* Zwartsluis, 23-06-1817 - Emmen, † 02-04-1894) was op 20-06-1838 met Suzanna van der Vegt (Sleen, * 07-10-1819 - Emmen, † 11-04-1906) gehuwd.

*Compositietekening van Israël Jonas Jakobs
(Tekening Nahidh Salman)*

Aanvankelijk woonde het echtpaar in Zuidsleen, maar omstreeks 1910 kocht Jakob Israël Jakobs een stuk weiland aan de Hoofdstraat in Emmen, dat in bezit was van de familie Willinge. Hier liet hij een woonwinkelpand bouwen (zie foto hieronder). Bij zijn overlijden was hij een zeer vermogend man. Zijn vermogen werd op ca. f. 70.000,-- (anno

Hoofdstraat 89 in het begin van de 20ste eeuw.

Inmiddels is het karakteristieke pand afgebroken om plaats te maken voor moderne winkelpanden.

(Uit: Hoek, 100 Jaar, deel 2, blz. 37)

Wilhelminastraat 62; anno 2018 parkeerplaats.

2016: € 946.000,--) vastgesteld. Hij bezat onder andere huizen in de gemeenten Sleen en Emmen. Zijn vrouw kreeg het vruchtgebruik van de erfenis. Het echtpaar had acht kinderen, van wie de meesten zich in Zuidoost-Drenthe vestigden.

Zonen van Jakob Israël Jakobs

Izaäk Israël Jakobs

Izaäk Israël Jakobs (Sleen, 18-01-1849 - Emmen 30-03-1938) was met Marianne van Essen (Dalfsen, ca. 1846 - Emmen, 18-07-1928) gehuwd. Na het overlijden van zijn vader heeft hij zich in het ouderlijk huis gevestigd. In 1911 heeft hij het woonwinkelpand op het huisadres Hoofdstraat 89 verbouwd.⁶

Het echtpaar Jakobs had twee zonen:

- *Jacob Israël Jakobs*, (Sleen, 11-06-1873 - Emmen 17-11-1962) gehuwd met Mina Levie, (Leek, 01-02-1875 - Emmen, 27-03-1953. Zij hadden één dochter die na de oorlog in Zevenaar woonde. Een andere dochter, Marianne, die in Winschoten woonde, werd met haar gezin in Auschwitz vermoord.
- *Israël Salomon Jakobs*, (Sleen, 09-09-1875 - Auschwitz, 01-10-1942) gehuwd met zijn nicht Mathilda Hillegonda Jakobs (Sleen, 18-04-1871 - Emmen, 08-11-1933). Israël Salomon Jakobs had voor de oorlog in het pand Wilhelminastraat 62 een meubel- en antiekzaak (zie foto boven aan de bladzijde).⁷

Israël Jakobs

Israël Jakobs (Sleen, 27-10-1852 - Emmen, 19-12-1918) was met zijn nicht Jetje Jakobs (Zwartsluis, ca. 1860 - Emmen, 23-02-1940) gehuwd. Op 10 maart 1908 kreeg Israël Jakobs Jzn. (manufacturier) uit Zuid-Sleen vergunning voor de bouw van een winkelbehuizing op de percelen Emmen, sectie C4880 en C4039. Het betreft het pand Hoofdstraat 32/26 (destijds), anno 2018: 106/110.

Kinderen van Israël Jakobs:

- *Jakob Nachem Jakobs* (Sleen, 16-10-1887 - Auschwitz 08-10-1942, gehuwd met Betje Cohen);
- *Margien Jakobs* (Sleen, 24-03-1889 - Auschwitz, 26-10-1942).
- *Susanna Jakobs* (Sleen, 03-06-1892 - Apeldoorn, 11-04-1941).
- *Mathilda Hillegonda Jakobs*, (Sleen, 08-03-1894 - Auschwitz, 26-10-1942).

In het pand Hoofdstraat 32/26 opende Jakob Nachem Jacobs Magazijn De Noord-Ooster. Jakobs verkocht in 1936 dit pand aan de familie Oosting, waarna hij in een huurwoning op het adres Zonnenweg 3 ging wonen.

Margien Jakobs en Mathilda Hillegonda Jakobs woonden naast Magazijn De Noord-Ooster, een huis annex winkel in modeartikelen: 'Gezusters Jakobs'.⁸ (foto's: zie binnenzijde omslag voorzijde)

Meijer Jakobs

Meijer Jakobs (Sleen, 27-10-1852 - Sleen, 04-03-1918) was de tweelingbroer van Israël Jakobs. Hij was met Esther de Horst (Kuinre, 24-08-1860 - Emmen, 02-07-1938). Hun kinderen waren:

- *Jakob Heiman Jakobs* (Sleen, 07-03-1891 - Emmen, 19-06-1981) was gehuwd met Rebekka Kats (Sleen, 02-04-1894 - Emmen, 1984).
- *Herman Jakobs*, (Sleen, 02-05-1892 - Duitsland/Polen, 01-01-1943).
- *Sander Jakobs* (Sleen, 02-01-1897 - Duitsland/Polen, 01-01-1943).

Zij waren voor de oorlog eigenaar van Magazijn De Zon. De broers Herman en Sander woonden voor de oorlog op het huisadres Stationsstraat 5. Na de oorlog was Jakob Heiman Jakobs de enige eigenaar van het pand aan de Hoofdstraat. In 1952 werd de familie Davids eigenaar van het pand.⁹ (foto's: hiernaast boven)

Heiman Jakobs

Heiman Jacobs (Zwartsluis, 04-01-1821 - Emmen, 24-09-1898) vestigde zich vanuit Zuidsleen op het einde van de 19de eeuw in Emmen, waar hij in de Noorderstraat een woon/winkelpand liet bouwen. Hij was achtereenvolgens met Fronika de Jongh (Hoogeveen, 15-01-1818 - Sleen, 18-01-1851) en Rosien de Jongh (Coevorden, 03-08-1819 - Emmen, 15-07-1903) gehuwd. Zijn zoon Israël Jakobs (Sleen, 12-01-1863 - Auschwitz, 08-10-1942), gehuwd met Betje Levie (Emmen, ca. 1864 - Emmen, 07-10-1934) en kleinzoon Maurits Jakobs (Emmen, 19-08-1898 - Emmen, 20-09-1982), gehuwd met Rosa van Dam (Groningen, 12-06-1902 - Emmen, 1994) zetten de manufacturenzaak voort. Later woonden Maurits Jakobs en Rosa van Dam op het adres De Veenkampen 47.

Linksboven: Magazijn De Zon (Collectie Sis Hoek-Beugeling). Rechtsboven: anno 2018 (Foto Ina Meilink)

Het pand van manufacturer Jakobs in de Noorderstraat (Collectie Roelof Boelens)

In dit artikel werden nazaten van Jonas Jakobs en Vrouwkje (Vrouwtje) Israëls de Jong, die zich omstreeks 1787 in Noordbarge hadden gevestigd, beschreven. Of zij nu keuter, handelaar of middenstander waren, velen van hen zullen over de Noordbargeres hebben gewandeld en even stil hebben gestaan bij het 'veentien', dat naar het geloof van hun voorouders was vernoemd.

Begin 1940 woonden en werkten in de gemeente Emmen negentien nakomelingen (inclusief schoonkinderen) van Jonas Jakobs en Vrouwkje de Jong. Elf van hen werden door het Duitse nazi-regime vermoord; acht van hen overleefden de oorlog door onder te duiken.

Noten

- 1 Drents Archief, OSA, toegangsnummer 0001, inventarisnummer 868.9, Haardstedengeld Emmen, Noordbarge, 1794-1804.
- 2 Jonas Jakobs. Kantoor Coevorden, memorie van successie, 23-04-1836, inventarisnr. 26, opnamenr. 220 (2), memoriernr. 1089. Vrouwkje Israëls de Jong. Kantoor Hoogeveen, memorie van successie, 17-01-1848, inventarisnr. 7, opnamenr. 686 (1), memoriernr. 771.
- 3 Een bedrag van f. 220,00 in het jaar 1881 had in 2016 een 'koopkracht' van f. 5 232.83 (€ 2.374.55); een bedrag van f. 255,00 in het jaar 1881 had in 2016 een 'koopkracht' van f. 6 065.32 (€ 2 752.32).
- 4 Dijkstra, G.J., *Het Jeudenventien*, in: *Kroniek*, juni 2018 (jrg. 26 - nr. 68), blz. 11-21).
- 5 Bulte, M., Hun namen worden niet vergeten, *Beilen* 2014, blz. 187-188.
Hoek-Beugeling e.a., S., 100 Jaar Emmen Veranderingen in bebouwing deel 2, *Noordboek* 2004, blz. 112.
- 6 Bulte, Hun namen, blz. 181-182; Hoek, 100 Jaar, deel 2, blz. 37.
- 7 Bulte, Hun namen, blz. 194; Hoek, 100 Jaar, deel 2, blz. 70.
- 8 Bulte, Hun namen, blz. 197-198; Hoek, 100 Jaar, deel 1, blz. 134.
- 9 Bulte, Hun namen, blz. 188-190; Hoek, 100 Jaar, deel 1, blz. 108.

Bovenste afbeelding: Sint Josephkerk (Wikipedia. Door Ap-
dency - Eigen werk)

Daaronder: Muurschildering in de Sint-Josephkerk van Joes
Lelyveld uit 1948 (Uit: Feringa, Herman en Marcel Weh-
kamp, 125 jaar Sint-Josephparochie, Beilen 1998, blz. 94).

Foto voorzijde: Blauwdruk van het ontwerp van het woon-
winkelpand van Israël Jakobs Jszn. en Jakob Nachem Jakobs,
Hoofdstraat 32 (destijds), anno 2018: 106-108).

Op de achtergrond een deel van de kaart van Drènthe van
1634 van C. Pijnacker (eerste versie)

